

Liutauras Kraniauskas

Miesto erdvė ir subkultūrų dinamika Klaipėdoje 1991–2010 m. (2)¹

Santrauka. *Tekste svarstomas klausimas apie miesto erdvių sąsajas su subkultūrų raiška. Pasitelkus dviejų dešimtmečių empirinę medžiagą, siekiama rekonstruoti muzikinių subkultūrų tapatybės ir subkultūrinių erdvių dinamiką Klaipėdos mieste posovietiniu laikotarpiu. Šiame žurnalo numeryje spausdinama antroji (paskutinė) straipsnio dalis, kurioje aptariama 1997–2010 m. įvykusi roko ir elektroninės šokių muzikos subkultūrų erdvinė ir stilistinė diferenciacija. Analizuojamam laikotarpiui būdingi du ryškūs subkultūrų dinamikos etapai. 1997–2002 m. Klaipėdos muzikinės subkultūros pradeda trauktis iš viešosios erdvės, jaunimo laisvalaikio vietų ir socialinės kontrolės akiračio; visa tai vedė link naujų susibūrimo vietų paieškos ir jų pritaikymo subkultūrinės tapatybės raiškai. Stebima roko muzikos ir elektroninės šokių muzikos subkultūrų erdvinė diferenciacija. 2003–2010 m. stebima vidinė roko ir elektroninės muzikos subkultūrų fragmentacija, ideologinis tapatybių „išsigryninimas“ ir ritualinių erdvių uždarumas. Minėti subkultūrų dinamikos procesai atskleidžiami sutelkiant dėmesį į erdvės ir tapatybės santykį, kuris interpretuojamas platesniame urbanistinių ir ideologinių pokyčių kontekste.*

Pagrindiniai žodžiai: *subkultūra, jaunimas, miesto erdvės, subkultūrinė tapatybė, ideologija, Klaipėda, posovietinis laikotarpis, socialiniai pokyčiai.*

Keywords: *subculture, youth, urban space, subcultural identity, ideology, Klaipėda, post-Soviet, social changes.*

Prieš pereidami prie detalesnio Klaipėdos subkultūrų dinamikos aptarimo 1997–2010 m. norime priminti, kad šioje studijoje siekiama parodyti, kaip subkultūrinės tapatybės pažinimą gali praturtinti erdvinės dinamikos klausimų

analizė. Studija inspiruota kelių teorinių šaltinių, kurie kolektyvinę (subkultūrinę) tapatybę traktuoja ne tik kaip mentalinį reiškinį, bet pirmiausia kaip erdvinį fenomeną. Britų kultūros studijų įžvalgos apie hegemoninės jaunimo

¹ Straipsnis parengtas pagal Nacionalinės lituanistikos plėtros 2009–2015 metų programos tyrimo projekto „Klaipėdos raida 1990–2010: nuo sovietinio industrinio uosto iki lietuviško multikultūrinio miesto“ medžiagą. Tyrimą finansavo Lietuvos mokslo taryba (sutarties Nr. LIT-2-34). Šiame žurnalo numeryje spausdinama antroji – paskutinė – teksto dalis. Pirmoji dalis publikuota: Kraniauskas, Liutauras. 2012. „Miesto erdvė ir subkultūrų dinamika Klaipėdoje 1991–2010 (1)“, *Sociologija. Mintis ir veiksmas* 1(30): 165–209.

kategorijos santykį su subkultūromis (Cohen 2007 [1972]; Hall and Jefferson 1976 [1975]), Kevinio Hetheringtono (1998) ekspresyvos tapatybės teorija ir Michelio Maffesoli (1996 [1988]) teorinės įžvalgos apie šiuolaikinio socialumo formas leidžia teigti, kad tapatybės raiška yra erdvinė praktika, kuriai reikalinga fizinė erdvė. Fizinė subkultūrų būvimo ar susibūrimų erdvė pirmiausia svarbi kolektyviniams tapatybės ritualams, kurių dėka erdvei suteikiamos kultūrinės reikšmės, ir šitaip konkreiti vieta įkomponuojama į paskiros subkultūros homologiinę sistemą. Nors šį procesą galima suprasti kaip erdvės užkariavimo, nusavinimo, pasisavinimo, adaptacijos subkultūros reikmėms veiksmą, negalima užmiršti ir kito svarbaus dalyko. Tam tikros vietos, turinčios savus erdvės režimus, lengvai subordinoja subkultūras savo socialinei tvarkai ir jas padaro integralia dominuojančios ideologijos dalimi. Kitaip saktant, subkultūrinė rezistencija dominuojančiai kultūrai yra neutralizuojama būtent pasitelkiant erdvės kontrolę ir joje galimų erdvinų praktikų modusus².

Formuluotą tezę pirmoje šios studijos dalyje ir bandėme iliustruoti 1991-1996 m. Klaipėdos subkultūrinių erdvių analize (Kraniauskas 2012). Subkultūrinių vietų tyrimas parodė, kad ankstyvuojų posovietiniu laikotarpiu muzikinės maišto subkultūros buvo subordinuotos hegemoninei jaunimo kategorijai, kuri niveliavo subkultūrų skirtumus ir leido kontroliuoti maištingą laikyseną. Kaip muzikinės subkultūros tapo savarankiškais dariniais ir kaip šios transformacijos atsispidėjo miesto erdvėje,

bandysime parodyti likusioje studijos dalyje.

4. Jaunimo kultūros ir subkultūros diferenciacija 1997–2002 m.

1997–2002 m. laikotarpį Klaipėdoje galima vadinti subkultūrų pasitraukimo iš viešosios erdvės laikotarpiu. Jam būdinga tai, kad oficiali jaunimo kategorija subkultūrinę tapatybę eliminuoja iš savo prasminio lauko. Jaunimo kultūra pradėjo tenkinti popkultūros, popmuzikos ir pramogų industrijos reikmes, kurios labiau orientuotos į kapitalo kaupimą ir vartojimą, o ne į sąmoningą ir kritišką tapatybės kūrimą, ką dažniausiai skelbia subkultūrų ideologinės nuostatos. Po 1996 m. Klaipėdoje subkultūros tapo savarankišku reiškiniu, gyvuojančiu pagal savo pačių kuriamą socialumo suvokimą ir bandančiu ištrūkti iš socialinės kontrolės veikimo lauko. Subkultūrų atsiskyrimas nuo jaunimo kategorijos buvo ne tik socialinės laikysenos pokytis, iššauktas savo tapatybės artikuliacijos, bet greičiau atsiradęs dėl mieste įvykusių erdvinų permainų. Tai liudija faktas, kad 1996–2002 m. laikotarpiu mieste atsirado naujų subkultūrų telkimosi vietų, tačiau jos buvo gana uždaros ir sunkiai prieinamos tiems, kurie nepuoselėjo subkultūrinės gyvensenos.

Subkultūrų atsiskyrimą nuo oficialios jaunimo kategorijos lėmė du svarbūs procesai, prasidėję kiek anksčiau – apie 1995 m. Pirma, tai intensyvi popmuzikos industrijos plėtra uostamiestyje, kuri aiškiausiai buvo matoma ne tik *pop* grupių gausėjime, bet naujų pasilinksmimo vietų geografinėje plėtroje; antra, ankstesnių muzikinių jaunimo klubų ir koncertinių er-

² Plačiau apie teorines prielaidas žr. pirmą šios studijos dalį (Kraniauskas 2012).

dvių uždarymas. Abu šie procesai sukūrė terpę, kuri tirpdė subkultūrų socialinį reikšmingumą viešame diskurse ir leido joms tapti „nepastebimomis“. Kita vertus, nereikia užmiršti ir tai, kad Lietuvos nepriklausomybės sąjūdžio ideologijos pagimdytą jaunų maištininkų kartą pakeitė nauja karta. Pastaroji neturėjo gyvo sąlyčio su 1989–91 m. oficialia maišto ideologija, tad subkultūrinės aplinkos bei tapatybės kūrimą suvokė šiek tiek kitaip nei jų pirmtakai.

4.1. Fizinė popmuzikos plėtra uostamiestyje

Vietos, kurios 1991–1995 m. masiškai traukdavo linksmybėms jaunas žmones Klaipėdoje, apie 1996 m. jau buvo apmirusios. 1993 m. Žvejų kultūros ir sporto rūmai jaunimo renginių nebeorganizavo, o 1994 m. savo veiklą buvusiam kino teatre užbaigė ir popcentras „Žemaitija“. 1995 m. paskelbtas pirmasis klubo „Senoji priepilauka“ uždarymas, 1996 m. visiškai apleisti šio klubo nuomoti sandėliai. 1995 m. nutraukta sutartis su jaunimo diskoteka „Bomba“, kuri veikė „Jūratis ir Kastyčio“ kino teatre, o jaunimo renginiai ir koncertai kitame buvusiam kino teatre „Vaidila“ pasibaigė 1996 m. pradžioje. Didžioji dalis šių pramoginių erdvių buvo pritaikyta kitoms reikmėms ir perleista smulkiems prekybininkams. Pramogų funkcijos transformacija į prekybinę simbolizavo sovietinės kultūros infrastruktūros mirtį. Bręstantis smulkusis prekybinis kapitalizmas leido daigus būtent ant sovietinės kultūros palaikų pamato, kuris neteko ankstesnės funkcinės paskirties.

Paminėtų jaunimo erdvių uždarymas, ypač klubo „Senoji priepilauka“ praradimas, skaudžiai paveikė mieste gyvavusias muzikines

subkultūras. Prarastos svarbios koncertinės ir šokių erdvės buvo simbolinė netektis, nes, kaip minėta, roko ar alternatyviosios muzikos koncertų vietos yra ritualinės tapatybės erdvės (Hetherington 1998). Ritualinė erdvė stimulavo subkultūras, leido joms augti, traukė į vieną fizinę vietą panašius žmones ir leido pajusti ideologinio darinio kolektyvinį kūniškumą. Be ritualinių vietų sunku puoselėti kolektyvinę tapatybę, todėl ritualinės erdvės praradimas neišvengiamai iššaukė nepasitenkinimą. Erdvės praradimas kėlė grėsmę subkultūrinės tapatybės gyvybingumui.

Žinoma, 1995–1996 m. mieste buvo nemažai pramogų vietų ir klubų, tačiau jos buvo labiau orientuotos į popmuziką ar prabangą, kas neatitiko subkultūrų stilistikos. Į išskirtinius ir labiau pasiturinčius vartotojus orientavosi klubai „Pas Albertą“ (Daržų g. 18, savo veiklą sėkmingai plėtojo nuo 1990 m. iki 1996 m.) ir „Capitol“ (veikė 1993–1995 m. buvusiam kino teatre „Švyturys“, H. Manto g. 27). Mokią publiką siekė pritraukti ir 1996 m. vasarą atsidariusi diskotekų salė „Vox Maris“ (Bangų g. 25). Kartais šokiai vykdavo ir AB „Vakarų technika“ kultūros namuose (buvusioje „Stroikės“ diskotekos vietoje) bei klube „Bildukas“ (Taikos pr. 39, sovietmečiu garsus restoranas, kuriame nuo 1993 m. vasaros pradėtos rengti diskotekos).

Keli to laikmečio įspūdžiai apie populiaras pasilinksminimo vietas Klaipėdoje gražiai parodo subkultūrų santykį su populiariosios pramogų kultūros židiniais. Pirmasis – apie diskoteką „Bildukas“, kitas – apie „Vox Maris“.

„Sumokėję tik 2 litus (kaip viena mergina pasakė, ‘pagal kainą ir kokybę’), įeiname į erdvią

salę su baru. Margut margutėliai sukaustyti merginų apdarai, skustos vaikinių „šukuosenos“ rodo, kad laisvo šokio čia nelauk. Šokama tik dviese (jis ir ji), galvojant, ką reikės daryti po diskotekos, o neįsiklausant į muziką. Jeigu pradedama tikrai šokti, badoma pirštais, bandoma primušti iš pykčio.

Vaikinai diskotekoje sėdi, merginoms tenka stovėti. Gal ir gerai – taip geriau išorė apžiūrima.

Baras kaip baras, tik va šampanas iš stiklinių... Ko eina žmonės į šią diskoteką? Paklausus kelių, viskas tapo labai aišku:

Merginų norai:

1. Susirasti vaikina (su pinigais, o gal net su mašina).
2. Pasimylėti (40 %).
3. Praleisti laiką arba parūkyti, neturint kitos išeities.
4. Pašokti (0,5 %)!

Vaikinų norai:

1. Susitikti su draugais, aptarti biznio reikalus.
2. „Pasikabinti“ pana, su kuria būtų galima praleisti visą parą, darant ką tik nori.

Išvadas darykite patys.

„Bilduke“ veikia atskiros kultūros taisyklės: pakvietus merginą šokiui ir jai atsakius, iškart pasiūloma „į galvą“. Pamatę konfliktą, subėga visi vaikinų draugai ir pamastykite patys, kas vargšei merginai lieka... Bilietus į diskoteką, kaip man pasakė, perka tik merginos ir ramesnieji vaikinai. „Rėmai“ eina ir praeina, nes jų visi bijo.

Kuo „Bildukas“ išsiskiria iš kitų diskotekų? Turbūt smurtu ir priaugusiu pavadinimu „arklidė“... (Viktorija 1994).

„Pigiausias šokių muzikos klubas Klaipėdoje – VOX MARIS, į kurį ketvirtadieniais atėję pašėlti studentai įleidžiami nemokamai. Pasak DJ Boyz, studentai Vilniuje ir Kaune yra priversti klausyti roko, o Klaipėdoje jie kaip tik skatinami to nedaryti. Čia norima, kad kiekvienas turėtų savo stilių, klausytų tai, kas jam patinka... Merginoms Linai ir Živilei VOX MARIS – tai antri namai. Jų žodžiais tarant, čia malonus aptarnavimas, gražus interjeras, gera apsauga, ne per garsi muzika ir, be abejo, profesionalios „užvedančios“ šokėjos, kurios būtinos tokiems

klubams. Pasak daugelio lankytojų, vienintelis šio klubo trūkumas – maža salė“ (Silkauskaitė 1997).

1995–1996 m. Klaipėdoje buvo galima stebėti naujų pramogų ir pasilinksminimo vietų augimo bumą. Per dvejus metus šalia 5 nuolat veikiančių klubų („Capitol“, „Pas Alberą“, „Senoji prieplauka“, „Bildukas“ ir „Bomba“), kurie per artimiausius metus iš Klaipėdos pramogų žemėlapiu išnyko, atsirado 11 naujų pramogų vietų. Jaunimas norėjo šokti, o iš mokyklinio amžiaus išaugusi naujų DJ-jų karta – ir toliau groti šokiuose bei šokdinti publiką. Tačiau daugelis naujų vietų gyvavo trumpą laiką – tik kelis mėnesius ar pusmetį. Uždarius vieną vietą, šokius organizavę asmenys nauju pavadinimu atidarydavo kitą. Šokančiųjų ir grojančiųjų bendruomenė migravo po miestą. Iš tokių galima paminėti „Prietelių klubą“ (Kauno g. 21, veikė 1995 m. pradžioje), diskotekas „Piramidė“ (1995 m. žiemą veikė buvusiuose Karininkų namuose) ir „Cunamis“ (1995 m. rudenį ir 1996 m. žiemą veikė Debreceno g. 52a), Jūreivystės mokykloje organizuotas diskotekas (I. Kanto g. 7, 1996 m. pradžia), diskoteką „Street Style“ (Kepėjų g. 10, veikė 1996 m. vasarą ir rudenį). Visos jos išgyveno tik po vieną sezoną. Dažniausiai tai buvo jaunų žmonių iniciatyvos, kurie daugiau galvojo apie pramogas savo bendraminčiams ir sau patiems, o ne rimtą verslą.

Mieste veikusios pramogų erdvės, su nedidelėmis išimtimis, kaip diskotekos „Cunamis“ ir „Street Style“, nebuvo orientuotos į progresyvią elektroninę šokių muziką ar reivą. Daug kur amžiaus cenzas ir nemažas įėjimo mokestis (apie 10–15 Lt) atribodavo šias vietas nuo per daug

jaunos ir norinčios nevaldomai šėlti publikos. Moksleiviai dar vis galėjo burtis mokyklų diskotekose, bet mieste oficialias pramogų vietas vartotojiškos visuomenės logika vertė orientuoti į mokią publiką ir pramogas kurti būtent atsizvelgiant į jos skonį. Tad Klaipėdoje atsiradęs ritualinių erdvių vakuumas vertė subkultūras ieškoti naujų vietų.

4.2. Narkotizuojančio reivo geografija

Kaip buvo minėta, 1991–1996 m. subkultūras sutelkdavo bendros jaunimo vietos, pavaldžios dominuojančiai jaunimo kultūros kategorijai ir menkai diferencijuojančios publiką pagal muzikos stilius. Tuo tarpu 1995–1996 m. galima stebėti subkultūrų atsiskyrimą. Elektroninės šokių muzikos – *techno* ir reivo – mėgėjai pradėjo kurti savo pasilinksminimų erdves, gyvai grojantieji alternatyvią roko muziką – savo. Bendrų metalistų, pankų ar reiverių susiejimų, kuriuos galima buvo matyti klube „Senoji prieplauka“, nuo 1996 m. beveik nebeliko. Naujoms subkultūrų erdvėms mieste buvo būdinga tai, kad jos gyvavo savo funkcionalumą praradusiose vietose. Tai nebuvo nei koncertinės salės, nei atviros ceremonijų vietos, bet dažniausiai apleistos erdvės, kurios derėjo su subkultūrų disponuojamais vaizdiniais, kokia jų susibūrimo vieta turėtų būti.

Nors pirmieji reivai Klaipėdoje vyko diskotekoje „Bomba“ ir klube „Senoji prieplauka“, tikras subkultūrinis veiksmas prasidėjo kitur. 1995 m. vasaros pradžioje trumpam Klaipėdos universiteto miestelyje įsikūrė studentų pramogų centras „Herkus“, rengęs šokius buvusių kareivinių sporto salėje ir šalia buvusiame baseine. Apleistos patalpos, kuriose anksčiau sportavo

sovietų armijos kareiviai ir miesto sambo imtynininkai, virto apšviesta šokių sale. Pati aplinka atitiko vakarietiško reivo atmosferą, nes tai buvo savo pradinį funkcionalumą praradusios erdvės, o patys šokiai organizuojami laikantis *D.I.Y.* principo. Tai buvo laikinos autonominės zonos (Bey 1991) arba heterotopijos (Foucault 1986), kurioms būdinga sava socialinė tvarka, alternatyvi dominuojantiems erdvių režimams – tiek mieste veikusioms jaunimo pramogų vietoms, tiek laikinai okupuojamos erdvės funkcionalumo logikai. Svarbu buvo tai, kad būtent čia erdvė kūrybiškai pritaikoma subkultūros poreikiams, o ne prisitaikoma prie pramogų verslo sukurtos aplinkos. Keli to meto įspūdžiai apie erdvę leidžia pajusti šokių subkultūros gaivališkumą:

Kad diskoteka vyksta salėje – dar nieko tokio, prie tokių dalykų tauta jau yra pripratusi, bet kad reivas vykėtų baseine, ne visai tam pritaikyta, – tai jau kažkas unikalaus. Pasipliuskenimų vandenyje entuziastus, deja, turiu nuliūdinti – baseinas buvo be vandens. Šiek tiek apšilę pagrindinėje, didžiojoje salėje, drąsiausieji galėjo nusileisti kiek giliau. Tai, kas ten vyko, vienas techno judėjimo bičiulis, manau, gana taikliai pavadino tvarkingu pragaru tarp baltų baseino sienų. Tą vakarą būtent ten tikriausiai užgimė visiškai nauja reiverių generacija, DjSagos pavadinta „rybomis“, arba žuvimis, ir virtai pasiruošusi visą savo likusį gyvenimą praleisti šioje buvusioje vandens talpykloje, skambant dievinamai muzikai. „Chebra“ šoko, raitėsi, voliojosi, genami visagalio ritmo, kiti, visiškai netekę jėgų, paprasčiausiai užmigo, patogiai įsitaisę pačiame baseino dugne. Ir jokios agresijos kitam žmogui. Tik panašiuose renginiuose kartais pasirodantys „skustukai“, liaudyje dar vadinami bebrais, bandė reikalauti „savos“ muzikos. Deja, mielieji, „popsuchos“ čia niekas negroja, ir dydžėjai nepasiduoda atsitiktinių agresyvių užėvių provokacijoms. Renginyje išdidžiai plevė savo vėliava su užrašu „Aš myliu techno“ (Juzva 1995).

Ši pasilinksminimo vieta po kelių reivų buvo greitai uždaryta, nes Klaipėdos universiteto valdžia nebedavė organizatoriams leidimo naudotis patalpomis. Tų pačių metų vasarą panašūs uždari reivai surengti buvusioje pionierių stovykloje „Baltijietis“ (Giruliuose) ir viename apleistame name (Rūtų g. 9). Apie juos yra išlikę tik gyvi atsiminimai ir dažniausiai jie prisimenami kaip nelegalių šokių vakarėlių pirmatai Klaipėdoje (interviu su metalistu Erniu, 2011.12.27; taip pat interviu su Mindaugu Balčiūnu *aka* DJ Mindaugėlis žr. Dočkus 2000a; Traškutis 2001; interviu su Martynu Grigalavičiumi ir Paulimi Zaviša *aka* *Yalza Music*, žr. Dočkus 2000b). Tai buvo uždari susibūrimai, į kuriuos galėjo patekti tik savi, vienas kitą pažįstantys žmonės. Informacija apie reivą buvo skleidžiama tik asmeniniais kanalais. Ateiti į jį galėdavo tik tie, kurie nuolat dalyvaudavo panašiuose susiėjimuose.

Uždarumas buvo susijęs ne tik su tuo, kad stengtasi stilistiškai atsiskirti nuo tų, kurie nepripažįsta *techno* muzikos, bet ir su kvaišalų vartojimu. Sintetiniai narkotikai buvo neatskiriama šokių muzikos subkultūros dalis, todėl slaptas jų vartojimas oficialiose pramogų vietose ar klubuose dažniausiai reikšdavo nusizengimą pramogų erdvės socialinei tvarkai. Tai nelabai toleruota, nes kėlė grėsmę pramogų verslui ir skatino konfliktus su teisėsauga ar patalpų savininkais. Klubų savininkai ir diskotekų organizatoriai nelabai buvo linkę suteikti scenos tiems DJ-jams, kurie grojo *techno* muziką ir pritraukdavo publiką, kuri gali vartoti narkotikus (interviu su DJ Saga, 2012.03.21). Pavyzdžiui, svarstant „Senosios prielaukos“ uždarymą 1996 m. rugsėjį, Danės uosto direktorius S. Kriščiūnas, kurio vadovaujamai

įmonei priklausė iš jaunimo atimtas „Senosios prielaukos“ pastatas, išsakė savo nuomonę, kad „šis klubas darė žalą jauniems žmonėms, nes buvo narkomanijos ir alkoholizmo plitimo centras“ (žr. Pliuškytė 1996).

Tuo tarpu reivai, rengiami socialiai uždaroje erdvėje atribojant tuos, kurie neprijaučia subkultūrai, suteikdavo daug daugiau laisvės farmakologinėms praktikoms. O tai kai kam leisdavo pasiekti didesnę emocinę ekstazę šokant. Kaip pastebėjo vienas iš to laikotarpio DJ-jų, tokiuose klubuose ir reiuose grojama muzika yra „tabletinė“: „Visa klubinė muzika yra „tabletinė“, tačiau tai nereiškia, kad visi susirenkantys tokiose vietose linksminasi prisiriję narkotikų. Taip nėra“ (žr. Silkauskaitė 1997).

Buvusių sovietinių kareivinių baseinas ir pionierių stovykla „Baltijietis“ netapo nuolatinėmis šokių subkultūros susibūrimo vietomis, nes šios erdvės buvo pavaldžios bendresnei socialinei tvarkai, kuri netoleravo subkultūrinio gyvenimo ritmo. Čia įvyko tik keli renginiai. Kitaip sakant, socialinės kontrolės poveikis šiose vietose buvo gana stiprus, o egzistuojanti erdvės tvarka ir semantika nepasidavė subkultūrinėms intervencijoms. Tiek universiteto pastatai, tiek stovyklos teritorija buvo prižiūrimos vietos, kurios turėjo joms paskirtą dominuojančią funkciją ir ritmą. „Herkuje“ reivus ir šokius nutraukė Klaipėdos universiteto vadovybė, nes traktavo tai kaip komercinius renginius, kurie neturi nieko bendro su universiteto idėja ir studentų laisvalaikiu (Juzva 1995), o stovykla „Baltijietis“ buvo vaikų ir jaunimo poilsio vieta, nelabai tinkanti trunkiai ritminei muzikai.

Šiek tiek kitas atvejis buvo 1995–1996 m. organizuoti nelegalūs šokių vakarėliai apleistose

industrinėse patalpose miesto centre, kurios vadintos „Kalėjimu“ (Šaulių g. 25). 2001 m. jaunimo subkultūrinės muzikos žurnalas „ORE“ įtraukė šią vietą į geriausių Lietuvos klubų, atsiradusių per dešimtį nepriklausomybės metų, dešimtuką. Jam skirta 3 vieta:

Didelis raudonų plytų, nerealiai teroristiškai vokiškas namas Klaipėdos centre – turbūt vienintelis nuotykiškas Lietuvos popkultūros istorijoje, kai buvo peržengtos proto ribos. Adrenalinas „kaldavo“ į galvą prasiveržus pro mažytes metalines duris, apsemtą galeriją, žalius debesis ir tamsius pasienius. Tai, kas vykdavo viduje, – muzikos smūgiai, vaiduokliški šešėliai ir persigandusių žmonių judesiai – leido tikėtis, kad ir Lietuvoje gali egzistuoti nelegalūs, stichiški reiveriai („ORE“ inf. 2000a).

Kaip pamena šokuose besilankę DJ-jai ir reiveriai, tai:

Buvo visiškas „undergroundas“ – vadinamasis „Kalėjimas“ Šaulių gatvėje. Ten vienu metu buvo netgi geriau nei *The Prodigy* klipuose. Kokios apleistos patalpos buvo, tokios ir liko. Tik buvo kiek daugiau šviesų ir daug geros muzikos. Viena iš tų vietų, kuri paliko neišdildomą įspūdį. Tai buvo nelegalūs undergroundiniai vakarėliai... „Kalėjime“ vykdavo pusiau nelegalios „tusovkės“. Lankytojai? Jaunimas. Moksleiviai, studentai, bet labiau šokių muzikos, kuri tuo metu populiarėjo, mėgėjai. Ten grodavo kitokią muziką, nes tuo metu muzika vis dar buvo sunkiai prieinama (interviu su DJ Digital, 2011.01.24).

Būdamas 14-metis paauglys, pradėjau groti juostiniais magnetofonais savo mokykloje. Kai smegenys apsisėdė nuo popso, nuėjau groti į „Kalėjimą“, – prisimena savo pradžią Mindaugėlis. „Kalėjimas“ buvo viena iš uostamiesčio legendų. Klubas laikėsi beveik metus, kol policijos pareigūnai nepradėjo ten gana dažnai lankytis. „Man „Kalėjimas“ patiko tuo, kad jis nebuvo išpopuliarintas. Į jį susirinkdavo nuo 30 iki 80 žmonių, nors galėdavo tilpti 200–300. Nesirin-

ko nepageidaujami ir tos muzikos nesuprantantys „belenai“, – pasakoja vaikinai (interviu su DJ Mindaugėliu žr. Traškutis 2001).

Apleistas pastatas tuo metu priklausė vienai duonos kepyklai, todėl visiškai neprižiūrimos erdvės tiko nelegaliems šokiams. Pati erdvė tikrai atitiko reivo vietos supratimą, kurį klaipėdiečiai reiveriai įgavo žiūrėdami užsienio muzikos grupių sukurtus vaizdo klipus. Ji buvo postindustrinė, apleista, nesutvarkyta, nekontroliuojama, tamsi ir laisva. Jokių sceninių įrenginių, jokių patogumų, tiesiog nuogos sienos, grindys ir lubos (neveltui citatoje ji prilyginama žinomos *techno* muzikos grupės „the Prodigy“ vaizdo klipų aplinkai). Tai buvo tikra laikina autonominė zona, vakarėlio metu transformuojama į subkultūrinės tapatybės erdvę, kuri jokiais socialinėmis normomis nevaržo nei tapatybę įtvirtinančių ritualų, nei jos farmakologinių praktikų.

Policija šiais reivais ypač susidomėjo ne dėl pačių šokių, o dėl narkotinių medžiagų vartojimo ir platinimo. Kaip pasakojo vienas šių vakarėlių apsaugininkas metalistas Ernis, į vakarėlius suvažiuodavo nemažai žmonių, apkvaitusių nuo kvaišalų, kurie pagauti narkotinės muzikos ir šokio ekstazės pradėdavo krėsti kvailystes, pavyzdžiui, šaudyti pistoletu į orą ir šturpinti kitus reiverius. Čia lankydavosi ir tie, kurie reiveriams pardavinėjo narkotines medžiagas (interviu su metalistu Erniu, 2011.12.27). Vieta kaip tik tiko nevaržomam kvaišalų platinimui, kuris tuo metu buvo svarbus subkultūrinei tapatybei.

4.3. *Purvino hardroko vieta*

Klaipėdos roko muzikos gerbėjai apie 1996 m. pradžią taip pat susirado savo unikalią erdvę, kuri pavadinta „Babilonu“. Panašiai kaip

ir „Kalėjimas“, šis klubas pateko į „ORE“ geriausių Lietuvos klubų 10-uką ir užėmė 4 vietą. „ORE“ redaktoriai taip apibūdino šią vietą:

Mažytė, beprotiška biliardinė ir scena supuvusiomis grindimis. Nuolatinis tabako rūkas, pigus alus, rokeriai ir metalistai, pankai ir fašistai, vyrai, besišlaistantys plastmasiniais falais ir privemti suolai. Hardrokas, metalas ir pankrokas, gyvi beprotiški koncertai – štai toks buvo Klaipėdos hardroko entuziasto Svaro ir kompanijos klubas. Jei Lietuvoje kada nors ir buvo hardrokas, tai nuoširdžiausią jo pavidalą galėdavai sutikti čia („ORE“ inf. 2000a).

Roko klubas, mieste atsiradęs dar 1993 m. vasario 1 d. ir anksčiau koncertus rengdavęs popcentre „Žemaitija“ bei klube „Senoji prielauka“, išsinuomavo patalpas Nemuno g. 21. Jis pradėjo plėtoti savo klubo viziją – alternatyvią klubui „Senoji prielauka“. Mėgstantiesiems roko ir metalo muziką neimponavo „Senajoje prielaukoje“ vykstantys elektroninės muzikos vakarėliai bei reiveriai, todėl nutarta kurti savą susibūrimo erdvę, kuri atitiktų įsivaizdavimą, kokia turi būti roko muzikos erdvė. Vienas iniciatorių buvo Klaipėdos Roko klubo steigėjas Aleksandras Burovas, žinomas Svaro pravarde. Iš pradžių nauja vieta vadinta tiesiog Roko klubu ir tik vėliau jai prigijo „Babilono“ pavadinimas. Klubas, palyginus su kitomis subkultūrų vietomis Klaipėdoje, gyvavo gana ilgai – apie 2–3 metus, iki 1998 m. pradžios. Jis veikdavo 4–5 dienas per savaitę, dažniausiai vakarais, o kiekvieną savaitgalį buvo organizuojami roko klubo koncertai. Čia koncertuodavo tiek vietinės, tiek iš kitų Lietuvos miestų atvykstančios roko grupės.

„Babilonas“ buvo gana uždara vieta, į kurią patekti galėjo tik ją žinantieji. Jis įsikūrė dar nuo sovietmečio veikusio Aviacijos techninio sporto klubo patalpose. Pirmajame pastato aukšte vis

dar būrėsi aviamodeliuotojai, o antrasis aukštas tapo rokerių lėbavimo ir koncertų vieta. Įprastai klube būdavo apie 30–40 žmonių, o į koncertus susirinkdavo iki 200. Pagrindinis informavimo apie subkultūrinį veiksmą kanalas buvo asmeniniai ryšiai ir ant klubo durų kabantys skelbimukai apie savaitgalio koncertus. Tai buvo labai maža komunikacinė erdvė, palaikoma asmeninių kontaktų, socialinio tinklo ir subkultūrinio kapitalo dėka, todėl informacijos apie klube vykstančius renginius miesto žiniasklaidoje nebuvo galima rasti. Įėjimas į klubą buvo gana griežtai saugomas. Pats klubas buvo nuošalioje vietoje, aplink nebuvo nei gyvenamųjų namų, nei gatvių, kur būtų intensyvus eismas (interviu su buvusiu roko muzikantu Svaru, 2012.08.16).

Informacinių kanalų uždaramas, geografinė vieta, maža vieni kitus pažįstančių žmonių grupė iškart sukurdavo simbolines sienas bei fizinę (erdvinę) atskirtį tarp subkultūrą telkiančio klubo ir kitų žmonių. Tai sudarė sąlygas netrukdomai šėlti ir triukšmauti ne tik pačiame klube, bet ir šalia jo. Pavyzdžiui, Nemuno gatvė šalia klubo dažnai virsdavo įkaušusių baikerių lenktynių trasa, nes buvo visiškai nuošali miesto gatvių tinklo atkarpa, tinkama tokioms lenktynėms.

Klube, kaip ir dera subkultūrinės tapatybės bei ritualų vietai, buvo kuriama sava socialinė tvarka. Klubo apsauginiai buvo rokeriai, kurie dažniausiai malšindavo konfliktus, paprastai įžiebtus didesnio alkoholio kiekio, o ne ideologinių nesutarimų. Už vieno stalo kartu sėdėdavo pankai, skustagalviai, metalistai, rokeriai, nes juos vienydavo stilistinis muzikos panašumas ir noras išgerti. Klubo tvarką puikiai aprašė vienas jaunų „Klaipėdos“ dienraščio žurnalistų, prijaučiantis roko subkultūrai:

Miesto pakraštys. Dega raudonas žiburėlis. Rūsūs su langeliu. Pasibeldi. Gal įleis?

Skamba lyg ištrauka iš pasakaitės. Galbūt, tai ir galėtų būti, jeigu tas miesto pakraštys nebūtų uosto rajonas, žiburėlis – raudonai dažyta lemputė, o durys su langeliu nebūtų kaustytos geležimi ir nuspaudus šaižų skambutį pro langelį nepasirodytų griežtos išvaizdos žaliūkas. Tai galėtų būti pasakų namelis, jeigu tai nebūtų Roko klubas, atsiradęs ne per seniausiai ir gerai žinomas tarp rokerių, metalistų ir jiems prijauniančių.

Jeigu jau patekote į vidų, tai turite puikią galimybę tikrai „neformaliai“ praleisti laiką. Antrame aukšte esančios trys salės suteikia galimybę rinktis tai, kas jums labiausiai prie širdies. Pirmojoje salėje – žaidimų automatai ir, žinoma, stalo futbolas, antrojoje – biliardas, trečiojoje – improvizuotas baras su visai realiu alumi ir dar improvizuotesne scena, kur kiekvieną savaitgalį vis kas nors ką nors groja. Visos trys patalpos įrengtos, švelniai tariant, kukliai. Tačiau klubo įkūrėjų fantazijai buvo kur pasireikšti: lubos nukabinėtos senų plokštelių tinklu, sienos išmargintos grafiti ir t. t., ir pan. Žodžiu, tokia aplinka netrukdo publikai gerai pailsėti, bet greičiau padeda. Apie saugumą galima pasakyti tik tiek, kad jūs saugūs iki tol, kol savo veiksmais netrukdotė kitiems. O ir padėti, jei tavęs to neprašo, nereikėtų įnirtingai stengtis. Tačiau čia niekada neiškils problemų dėl to, kaip tu apsirengęs, kaip tu atrodai (Bružas 1996a).

4.4. Erdvinis subkultūrų atsiribojimas nuo popkultūros

Naujos subkultūrinės vietos – tiek „Kalėjimas“, tiek „Babilonas“ – buvo kuriamos kaip išgrynintos subkultūrinio vartojimo vietos, visiškai nesusijusios su popkultūros apraiškomis. Jos gana aiškiai atsiriboję nuo dominuojančios pramogų industrijos ir jų klubų, stilistikos, organizacinių principų, muzikos, publikos ir viešumo. Uždarumas suteikė šioms vietoms išskirtinį subkultūrinį kapitalą (Thornton 1996), tai reiškė, kad subkultūrinę tapatybę puoselėjan-

tys jaunuoliai eidavo būtent į šias vietas, o ne į kitus pramogų klubus ar šokių sales. Erdvinis atsiskyrimas leido išgryninti subkultūrinę tapatybę, atsiriboti nuo dominuojančios jaunimo kategorijos poveikio ir pramogų verslo, kuris tuo metu populiaria elektronine šokių muzika, imituojančia šokių subkultūrą, bandė pritraukti jaunus vartotojus būtent į savo klubus. Todėl galima būtų pritari ti pačių subkultūrų išsakomam teiginiui, kad tikros subkultūros Klaipėdoje atsirado tik po 1995 m., uždarius klubą „Senoji prielauka“ (žr. pirmą šio straipsnio dalį: Kraniuskas 2012). Erdvės, kuri buvo subordinuota ideologiniam jaunimo vaizdiniui, praradimas skatino ieškoti ne tik naujų fizinių vietų, bet ir naujos kolektyvinės tapatybės. Nors viešai atpažįstami subkultūrinės tapatybės pavadinimai ir atributai nepasikeitė, – reiveriai, rokeriai, pankai ar metalistai ir toliau liko tokie patys – taikyti nauji tapatybės kūrimo principai. Subkultūros pačios kūrė savo ritualines erdves, o ne kiti, kaip buvo anksčiau. Subkultūros galėjo projektuoti į fizinę erdvę savo socialinės tvarkos vaizdinius ir reikšmes, o ne paklusti jau esančiam erdvės režimui ir jį palaikančiai socialinei kontrolei. Bėgimas nuo viešumos reiškė ne ką kitą, kaip atsitraukimą iš drausminės kontrolės akiračio.

Pasitraukimą iš viešumos rodė ir tai, kad apie naujas subkultūrinės erdves nebuvo jokios informacijos vietos žiniasklaidoje, nors 1991–1995 m. buvo gausiai spausdinami kvietimai į įvairius renginius ir reportažai apie juos. Pavyzdžiui, 1995–1996 m. apie stovykloje „Baltijietis“ ar „Kalėjime“ vykusius nelegalius vakarėlius nebuvo jokios žinutės ar reportažo, nors čia vykęs vyksmas tikrai buvo vienas išskirtinių. Apie roko klubą „Babilonas“ 1996 m. „Klaipė-

dos“ dienraštyje pasirodė tik 2 reportažai: vienas pristatė klubą (Bružas 1996a), kitas aprašė jame vykusį festivalį „Klaipėda Rock Summer 1996“ (Bružas 1996b). Daugiau informacijos apie šias vietas galima atrasti tik subkultūrų atstovų atsiminimuose, t. y. *postmortem*, kai šių vietų jau nebėra. Subkultūrų susibūrimo vietų „išnykimas“ iš miesto informacinės erdvės patvirtina jau išsakytą prielaidą, kad subkultūros tapo uždaros ir nebekomunikojo žinių anapus savo socialinio tinklo, anapus savo bendruomenės ribų. Žinoma, roko klubas, kaip iš dalies oficiali vieta, turėjo savą buhalteriją, buvo susaistytas su mokesčių sistema, turėjo savo telefono liniją, tačiau šis sisteminis santykis su visuomene visiškai nevaržė subkultūrinės tapatybės raiškos.

Būtina paminėti, kad kuriant naujas subkultūrinės erdves aktyviai dalyvavo tie, kurie priklausė 1991–1994 m. uostamiestyje subrendusiai subkultūrininkų kartai. Anksčiau jų menka subkultūrinė patirtis versdavo ieškoti prieglobsčio oficialiose jaunimo vietose ir paklusti jaunimo pramogų verslą valdančių žmonių įsivaizdavimams, kas turėtų būti grojama, kiek ilgai ir kaip. O 1996 m. sukauptas subkultūrinis kapitalas, žinios ir socialiniai tinklai leido patiems struktūruoti subkultūrinius sambūrius bei kolektyvinę tapatybę. Pavyzdžiui, Klaipėdos roko klubas, kuris, priminsime, įkurtas 1993 m., turėjo nemažai problemų organizuojant roko muzikos koncertus popcentre „Žemaitija“ ir klube „Senoji prieplauka“. Šių vietų savininkai ar renginių organizatoriai buvo linkę patys kurti renginių repertuarą ir dirbti su jiems tinkančiais žmonėmis, todėl subkultūros dažnai buvo nušalinamos nuo organizacinio proceso. Panašūs nesutarimai

kildavo ir su *techno* muzikos vakarėlių mėgėjais bei reiveriais, kurie ne visada buvo prileidžiami prie organizacinių dalykų. Pavyzdžiui, DJ Timo ir DJ Demo, kurie grojo šokių muziką „Kalėjime“, negrojo klube „Senoji prieplauka“, nes ten buvo savi DJ-jai. Panašiai ir kitas lietuviško reivo pionierius DJ Saga su savo muzika ir ją mėgusia publika nelabai buvo pageidaujamas kai kuriuose uostamiesčio klubuose (interviu su DJ Saga, 2012.03.21).

Žvelgiant į 1996 m. galima sakyti, kad tai buvo simbolinis lūžio taškas tiek kalbant apie subkultūrų geografiją, tiek ir apie subkultūrinę tapatybę. Nors erdvinis roko subkultūrų ir elektroninės šokių muzikos gerbėjų atsiskyrimas nubrėžė aišką skirtį tarp šių dviejų skirtingų gyvenusių ir pasaulėžiūrų, abu stambūs darniai dar nebuvo stilistiškai išsigrininę. Bendresnės „roko muzikos“ ir „reivo“ kategorijos leido koegzistuoti vienam šalia kito keliems muzikos stiliams, o į šių kategorijų apibrėžtas erdves susiburavo ir stilistiškai bei ideologiškai konfrontuojančios socialinės grupės. Pavyzdžiui, roko klube „Babilonas“ vienoje vietoje galėjai sutikti rokerius, pankus, metalistus, gotus ir skustagalvius. Toks stilistinis margumynas ir fizinis subkultūrų artumas, sunkiai įsivaizduojamas ar suderinamas šių subkultūrų ideologijos ir homologijos lygmenyje (Willis 1978), rodė, kad to meto subkultūroms svarbesnis kritiškas santykis su popkultūra, nei stilistinis ar pasaulėžiūrinis nuoseklumas, aiškiai nusakantis konfrontacinį santykį tarp šių subkultūrų. Panašiai ir reivo idėja tirpdė stilistinius bei socialinius skirtumus, nes *techno* muzikos kvaitulyje tapatybė kurta kaip ištirpimas anoniminėje šokančiųjų minioje (Redhead 1990), o ne kaip ideologinė tapatumo

deklaracija. Todėl klaipeidietiško nelegalaus reivo vakarėliuose galima buvo sutikti tiek užkietėjusius reiverius, tiek hip hopo ar repo sekėjus, tiek simpatizuojančius nenusakomai intensyviems *hardcore techno* dūžiams, tiek mėgstančius kiek lėtesnį *drum'n'bass* ritmą.

4.5. „Nieką neveikimo“ vietų marginalizacija

Nelegalūs reivo vakarėliai ir alternatyvaus roko klubo atsiradimas žymėjo ritualinės subkultūrų erdvės transformacijas. Ritualinių erdvių uždarymas nereiškė absoliutaus ir automatiško subkultūrų išnykimo iš miesto viešųjų erdvių. „Nieką neveikimo“ vietos ir toliau sutraukdavo subkultūrų atstovus į gyvą komunikacinę erdvę bei suteikė galimybę viešai deklaruoti alternatyvią tapatybę likusios visuomenės nariams – erzinti savo neįprasta išvaizda, šukuosenomis, šurmuliu, keiksmažodžiais ir neįprasta laikysena praeivius bei turistus. Tačiau 1997–2002 m. „nieką neveikimo“ vietos jau buvo kitos nei 1991 m.

Baras „Bohema“ ir jo prieigos išliko aktyvia subkultūrų būriavimosi vieta iki pat jo uždarymo 2004 m. Vienintelis pokytis buvo tas, kad 1991–1993 m. bohemiškai gyvenę menininkai, priklausę klaipeidiečių dailininkų grupėms „Prarastoji karta“ ir „Doooooris“, po truputį užleido sėdimas vietas prie baro šiek tiek subrendusiai Sąjūdžio pagimdytai pirmajai subkultūrų kartai, o pastaroji – baro prieigas naujai generacijai, kurios subkultūrinė gyvensena prasidėjo tik apie 1995 m.

Svarbesnis pokytis buvo subkultūrų pasitraukimas iš simbolinio miesto centro – Teatro aikštės. Alternatyvūs jaunimas apie 1997 m.

pradėjo burtis kitose senamiesčio vietose. Dabar skustagalvius, metalistus, pankus ir kitų subkultūrų atstovus buvo galima sutikti: „skinkiemyje“ (nedidelė, transformatorinės sienos ir krūmais nuo gatvės atitverta 9 m² aikštelė šalia Kepėjų ir Mėsininkų gatvių sankryžos); sėdinčius ant „Mėnuliukų“ – lanko formos suoliukų (šalia Kepėjų g. 5 namo); besiburiuojančius ant suoliuko šalia tos vietos, kur anksčiau stovėjo skulptūra „Senamiesčio katinas“ (Kalvių ir Pasiuntinių gatvių sankryža); ant Jono kalnelio ar „Kurva-parkyje“ (nedidelis parkelis su suoliukais tarp Danės upės ir Danės gatvės priešais barkentiną „Meridianas“). Pagrindinė miesto aikštė, kurioje anksčiau subkultūros savo buvimu ir išvaizda efektyviausiai išviešindavo savo tapatybės vertybes bei santykį su visuomene, prarado savo socialinį margumą ir egzotiškumą.

Subkultūrų pasitraukimą iš Teatro aikštės lėmė keli svarbūs veiksniai. Visų pirma Teatro aikštė buvo reprezentacinė miesto vieta, simbolizavusi Klaipėdos savastį ir tapatybę. Todėl bet kokios chaoso, socialinės netvarkos ar kritikos apraiškos buvo mažai pageidautinos. Švari ir tvarkinga aikštė turėjo tinkamai reprezentuoti miestą ir jos rafinuotą socialumą atvykėliams, todėl visi antisocialaus gaivališkumo protrūkiai buvo eliminuojami. Siekiant išsaugoti tvarkingo miesto įvaizdį įvairios institucijos ir vietos žiniasklaida lengvai įsiūbavo socialinės kontrolės diskursą (Cohen 2011 [1972]), reikalaujantį iš Teatro aikštės šalinti socialiniai nepriimtinas grupes: berniūkščių gaujas, kaulinusias pinigus iš vokiečių turistų; psichikos sutrikimų turinčius asmenis, kurie savo nevaldoma elgsena paneigia sveikos visuomenės elgsenos normas ir kelia nesaugumo jausmą aplinkiniams; val-

kataujančius ir benamius asmenis, kurie savo išvaizda, kvapais, elgsena ir alkoholio vartojimu aiškiai rodė, kad mieste yra nemažai neišspręstų socialinių problemų; neonacistinių pažiūrų skustagalvius, kurių apie 1996–1997 m. mieste pradėjo gausėti ir kurie buvo linkę grėsmingai demonstruoti savo smurtišką tapatybę; pavienius prekijus, įkyriai siūlančius gintarinius karolius turistams; pankus, kurie vasaros dienomis gerdavo alų ant teatro laiptų ir įkaušę maudydavosi aikštės centre esančiame fontane ir pan. Reprezentacinė aikštė turėjo būti apvalyta nuo socialinių marginalijų. Per 1997–2010 metus ji buvo sutvarkyta, sudrausminta ir tapo socialiai išvalyta naujo vartojimo vieta. Ankstesnės šios aikštės simbolinės reikšmės, kur vienoje vietoje įvairiomis formomis skleidėsi miesto istorinis daugiabriuniškumas ir kultūrinių skirtumų mozaika, kur socialinis margumas savo buvimu demonstravo miesto laisvumą, atvirumą socialinei kritikai ir toleranciją *Kitoniškumui*, tiesiog buvo ištrintos iš šios miesto erdvės tekstūros. Tai išnyko kartu su žmonėmis, kurie savo buvimu įkūnijo miesto aikštės socialines reikšmes. Tad spaudžiamos socialinio kontrolės diskurso, visuomenės nuomonės, šį diskursą puoselėjančių ir jo veiksmingumą įgalinančių vykdančių institucijų, nepageidautinos socialinės grupės, tarp jų ir vadinamasis *neformalusis* jaunimas buvo išprašytos iš šios ir kitų viešųjų erdvių mieste³.

Antra, stiprėjanti viešosios erdvės socialinė kontrolė neišvengiamai vertė subkultūras ieškoti nuošalesnių vietų, kadangi pasislėpus nuo drausminančio žvilgsnio buvo galima laisviau vartoti alkoholį ar kvaišalus. Fizinė prasme uždaresnės erdvės, kaip „skinkiemkis“, arba nuošaliau nuo žmonių srautų esančios vietos, kaip Jono kalnelis, buvo menkliau kontroliuojamos, tad uždarymas ir nuošalumas leido subkultūroms daryti tai, už ką jos buvo baudžiamos, įspėjamos ar drausminamos viešose vietose. Pavyzdžiui, Jono kalnelyje susileidžiamos amfetamino dozės, suvartojami nemaži kiekiai alaus ir kito alkoholio (interviu su metalistu Erniu, 2011.12.27). Kita vertus, roko klubas „Babilonas“ taip pat buvo „nieko neveikimo“ vieta, nes didesnę dalį laiko ten susirinkusieji arba gerdavo alkoholius gėrimus, arba žaisdavo biliardą, arba stalo futbolą.

Trečia, apie 1994–1995 m. iš Teatro aikštės išvežti nešiojami suoliukai, kuriuos anksčiau galima buvo komponuoti kaip nori ir taip sudaryti aikštėje atskiras komunikacines „salas“. 1991–1994 m. vasarą nešiojami suoliukai atliko mažų ir momentinių bendruomeninių taškų telkimo funkciją, kuri leido Teatro aikštėje atsirasti daugiau komunikacinių vietų ir jas komponuoti savo nuožiūra. Mobilii aikštės infrastruktūros detalė buvo labai svarbi subkultūroms, leido fiziškai sukurti laikinus „nieko neveikimo“ taškus, kur buvo galima kartu ir pailsėti, ir pabendrauti.

³ Ryškiausiai socialinės kontrolės diskursas palietė reidentininkus ir riedutininkus, kurie buvo išvyti iš miesto reprezentacinių aikščių. 2002 m. Klaipėdos miesto taryba priėmė „Klaipėdos miesto tarkos ir švaros taisykles“, kurios draudė viešosiose vietose važinėti riedlentėmis, riedučiais ir dviračiais. Už šių taisyklių nesilaikymą grėsi bauda iki 2 tūkst. litų (žr. Jokubauskaitė 2002). Šis sprendimas leido imtis drausminimo priemonių ir išvartyti riedlentininkus iš jų pamėgtų vietų – Atgimimo ir Lietuvos rinkų aikščių, kas provokavo konfliktą tarp miesto valdžios ir šios subkultūros (Baltinaitė 2002).

Stabilūs suoliukai, esantys Teatro aikštėje, atliko kitą funkciją. Jų išdėstymas rodė, kad jų paskirtis buvo trumpalaikis poilsis ar atokvėpis, o ne bendravimo erdvės kūrimas. Jie negeneravo smulkių komunikacinių taškų kaip nešiojami suoliukai. Taigi nedidelis infrastruktūrinis erdvės pokytis neišvengiamai paveikė Teatro aikštės socialines bendruomenes. Išnykus nešiojamiems suoliukams automatiškai sumažintas komunikacinių taškų skaičius ir apribotos fizinės komunikacijos erdvės, kas savo ruožtu kai kurias socialines grupes privertė ieškoti naujų susibūrimo erdvių.

4.6. Roko subkultūros merdėjimas

1997–2002 m. laikotarpis gausus svarbių pokyčių, kurie nevienodai paveikė skirtingas subkultūras mieste. Pirmiausia trumpai aptarsime roko subkultūros, vėliau – elektroninės šokių subkultūros transformacijas.

Pirma, klubo „Babilonas“ veikla palaikė roko subkultūros mieste gyvybingumą. Klubas, kaip susibūrimo ir ritualų vieta, vis dar skatino roko grupių kūrimąsi mieste, suburdavo jas į vieną vietą, kūrė tapatybės ritualinę erdvę. 1996–1999 m. šio žanro naujų muzikos grupių vis dar atsiradavo, tačiau jų gausėjimas nebuvo toks gausus kaip 1991–1995 m. laikotarpiu. Užsidarė „Babilonui“, o daugeliui ankstesnės subkultūrų kartos atstovų bei klubo organizatorių išvykus iš miesto ar susiradus pastovų darbą, roko muzikos subkultūros po truputį pradėjo vegetuoti. Vieninteliai subkultūrinį vyksmą 1999–2002 m. palaikė metalistai, rengdavę proginius metalo muzikos festivalius. 1999 m. įvyko muzikos festivalis „Metalinis uostas“, 2000 m. surengtas festivalis „In Memory of Humanity“.

Antra, išimtiniais atvejais roko subkultūros galėdavo susiburti per masinius koncertus, kuriuos miesto valdžia rengė viešosiose erdvėse. Oficialiomis progomis rengiami koncertai buvo tik momentinis ir atsitiktinis įvykis subkultūriname gyvenime. Iš tokių koncertų galima paminėti 2000 m. Jūros šventę, kai Šiaurės rage buvo pastatyta scena jaunoms muzikos grupėms, kurios galėjo viešai debiutuoti. 1999 m. rugsėjo mėnesį įvyko koncertas „Twin Peaks“ Atgimimo aikštėje, skirtas paminėti Klaipėdos miesto susigiminiavimo su Liubeku ir Karlskrona dešimtmetį. Minėti koncertai išsiskyrė tuo, kad oficialios progos kūrė renginių pompastišką: statoma didelė scena, puikus įgarsinimas, apšvietimas, vyksmas vykdavo reikšmingose miesto erdvėse, prie ko nebuvo pripratę nei vietiniai roko muzikantai, nei publika. Šiuo atveju subkultūrinės tapatybės išviešinimas buvo per daug viešas ir oficialus, tai iš esmės neigė kritišką subkultūros santykį su oficialumu.

Trečia, apie 2000 m., kada Klaipėdoje roko subkultūros tikrai merdėjo, pradėjo formuotis visiškai nauja subkultūrų karta, iš esmės susijusi su metalo ir gotikine muzika. Įdomu tai, kad daugelis naujos metalistų kartos atstovų buvo rusų tautybės jaunuoliai. Nauja karta neturėjo jokio sąlyčio su Sąjūdžio pagimdytais maištininkais. Toks subkultūros etninės sudėties pokytis, kada lietuvių metalistų gretas keičia rusų metalistai, atskleidė visiškai pakitusią socialinę situaciją ir simbolinius galios santykius, lėmusius pavienių socialinių grupių subkultūrinį maištą. Simboliniame Sąjūdžio ir nacionalinio atgimimo vaizdinyje lietuviai traktuoti kaip komunistinės rusų nomenklatūros nužeminta etninė grupė, kuri maištaudama turėjo išsikovo-

ti savo nepriklausomybę. Tai leido subordinuoti subkultūrinį maištą nacionaliniam atgimimo judėjimui. Tačiau naujos maišto apraiškos skleidėsi toje socialinėje terpėje, kur socialiniai pokyčiai skaudžiausiai paveikė simbolinį statusą. Kitaip sakant, posovietinis laikotarpis skaudžiausiai buvo išgyvenamas rusų tautybės atstovų, kurie turėjo permažyti savo tapatybę. Todėl rusų bendruomenėje 1991–1999 m. brendusi jaunoji karta susidūrė su gana dvi-prasmiška situacija. Viena vertus, tėvų jaučiama nostalgija sovietmečiui ir jų socialinio statuso sumenkimas žymėjo vieną konfliktinę ašį, kurios sudedamoji buvo etninės skirtybės. Ši simbolinį konfliktą bandė užmaskuoti hegemoninis „daugiakultūrinės“, arba „tolerantiškos“, visuomenės vaizdinys, teigiantis, kad etninės įtampos naujos demokratijos sąlygomis, kai 1991 m. Lietuvos Respublikos pilietybė buvo automatiškai suteikta visiems Lietuvos teritorijoje gyvenusiems žmonėms, nepaisant jų etninės priklausomybės, negali būti. Kita vertus, skirtis tarp kartų pačioje rusų bendruomenėje žymėjo tradicinį tėvų ir vaikų konfliktą, ypač žinant vaikų norą gyventi savarankiškai ir tėvų siekį išlaikyti savo autoritetą bei vaikų kontrolę. Šios dvi įtampos ašys sukūrė palankią terpę būtent rusų tautybės jaunuoliams įsilieti į tas subkultūrinės grupes, kuriose stilistiškai išreiškiamas socialinio konflikto jausena. Panašiai kaip 1960–1970 m. skustagalvių, stileivų ir pankų atveju Didžiojoje Britanijoje (Cohen 2007 [1972]; Hall and Jefferson 1976; Hebdidge 1979), 1999–2002 m. Klaipėdoje subkultūrinė tapatybė leido „magiška“ pabėgti tiek nuo hegemoninės popkultūros, kurią iš esmės kūrė lietuviai, tiek nuo tėvų socialinės kontrolės.

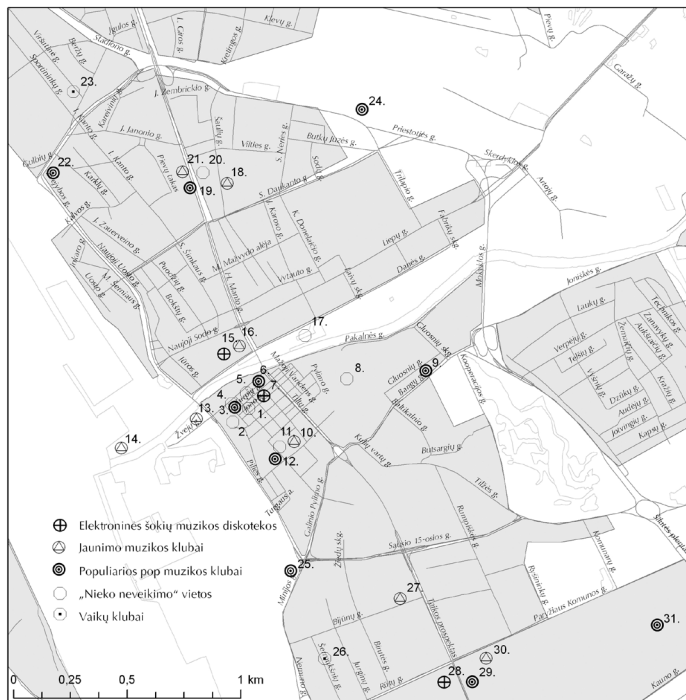
Paradoksalu buvo tai, kad nors etninis dėmuo buvo gana aktualus šnekant apie maišto laikyseną mieste, subkultūroje jis nebuvo stilistiškai išreikštas. Etniškumas čia buvo greičiau tik komunikacinė terpė, kurioje lengvai tarpusavyje bendrauta rusų kalba, bet ne stilistiškai išreikštas subkultūros elementas. Maišto stilistikai, su nedidelėmis išimtimis, buvo pasitelkiami universalesni ir tradiciškai subkultūrose nusišlovėję vaizdiniai bei simboliai – ilgi plaukai, marškinėliai su grupių pavadinimais, sunkūs batai, odinės striukės, mirties vaizdiniai lyrikoje bei pavadinimuose. Per visą klaipėdiškų subkultūrų istoriją, tik dviejų grupių pavadinimai turėjo kritinių užuominų į pakitusius etninius santykius posovietiniame kontekste. Tai 1995 m. gyvavusi grupė „ČК“ (rus. – ЧК, Всероссийская чрезвычайная комиссия по борьбе с контрреволюцией и саботажем) ir 1998–2000 m. gyvavęs kolektyvas „Rassovaja komissija“ (lie. „Rasinė komisija“), kurie labiau prijautė politiniam ir kritiškam pankrokui, o ne estetinių ambicijų turinčiai metalo muzikai. Kalbant apie 1999–2002 m. subkultūros kartą, svarbu buvo tai, kad ji, ypač rusiškoji jos dalis, gana stipriai paveikė tolesnę roko subkultūrų raidą Klaipėdoje. Ji išliko socialiai uždara, mažai flirtuojanti su popmuzika ir nesiekianti viešumo, bet gana aktyviai mobilizuojanti negausią subkultūrą tapatybės ritualams.

Ketvirta, per 1997–2002 metus iš esmės pasikeitė subkultūrų komunikacijos būdai. 1995–1998 m. iš esmės bendrauta tiesiogiai susitinkant „nieko neveikimo“ vietose, klubuose ar koncertuose, o pavienio individo dalyvavimas subkultūros gyvenime grįstas fiziniu buvimu ir gebėjimu būti svarbiu gyvo komunikaci-

jos tinklo nariu. Nuo 1999 m. pastebimas subkultūrų pasitraukimas į internetinę erdvę. Internete atsirado konkrečioms muzikinėms subkultūroms skirtų tinklalapių, kurie atliko svarbią informavimo funkciją. Ankstyvieji subkultūrinės komunikacijos pavyzdžiai buvo tinklalapiai <http://www.ore.lt> ir <http://www.hardcore.lt>, kur buvo informuojama apie būsimus koncertus ar festivalius. Vėliau atsirado metalo muzikos gerbėjų tinklalapis <http://www.ferrum.lt>.

Nors šios informavimo priemonės buvo visos Lietuvos subkultūrų komunikacinė terpė, čia klaipėdiečiai dažnai informuodavo apie jų organizuojamus koncertus ar kitokią vyksmą.

Spartus internetinės komunikacijos įsigalėjimas leido stimuliuoti subkultūrinį gyvenimą išvengiant fizinio susitikimo būtinybės, kas anksčiau buvo labai aktualu. Todėl tos subkultūrų vietos, kurios anksčiau atlikdavo

1 Žemėlapis. Elektroninės šokių muzikos diskotekų, jaunimo muzikos klubų, populiarios pop muzikos klubų, vaikų klubų ir „nieko neveikimo“ vietos Klaipėdoje 1991 - 2002 m.

1. „Skinkiemis“ ir „Mėnulikai“	11. Baras „Bohema“	21. Pop centras „Žemaitija“
2. Teatro aikštė	12. Klubas „Pas Albertą“	22. Klubas „Nova“, „Indigo“, „Dada“
3. Klubas „Kurpiai“	13. Klubas „Senoji prieplauka“	23. Vaikų klubas „Liepsnelė“
4. „Teatrabaris“	14. Siaurinis ragas	24. Klubas „Ekspresas“, „Diallo“, „Berlynas“
5. Skveras prie „Katino“	15. Diskoteka „Disco H“	25. Klubas „Paradox“
6. Diskoteka kino teatre „Baltija“	16. Atgimimo aikštė	26. Vaikų klubas „Saulute“
7. Diskoteka „Street style“	17. Parkelis „Kurvaparkis“	27. KU JTF
8. Iono kalnelis	18. Muzikos centro koncertų salė	28. Diskoteka „Cada“, „Zoo“
9. Diskoteka „Vox Maris“	19. Klubas „Capitol“	29. Diskoteka „Bildukas“
10. Menininkų namų kiemelis	20. Baras „Centras“	30. Kultūros centras „Vaidila“
		31. Klubas „Sodžius“

Sudarė E. Spirijevaitė, 2012 m., KU.

komunikacijos taško funkciją, prarado savo svarbą. Jos liko aktualios tik kaip tapatybės viešinimo erdvės, kur subkultūrinė tapatybė susiduria su visuomenės žvilgsniu. Gali būti, kad toks subkultūrų „persikraustymas“ į internetą sparčiai „tirdė“ subkultūras iš viešųjų miesto erdvių ir darė jas nepastebimas miesto peizaže. Subkultūros pradėjo telktis nekontroliuojamoje interneto erdvėje, kurioje jie patys stilistiškai kūrė komunikacinę terpę, jos vaizdą, stilišką, tad miesto fizinė erdvė tebuvo reikalinga tik kūniškoms tapatybės pajautoms, išviešinimui ir kolektyviniams ritualams. O pastarųjų poreikis ir įprastinis rimtas – apie 3–4 sunkiosios muzikos koncertai per metus – nebuvo labai intensyvus.

4.7. Elektroninės šokių muzikos naktys ir jų vietos

Klaipėdos elektroninės šokių muzikos subkultūroje, panašiai kaip ir roko subkultūroje, 1997–2002 m. pastebimi svarbūs pokyčiai: internetas ir kitos informacinės technologijos keičia komunikacijos būdus, subręsta nauja karta, kuri pradeda diegti visiškai kitą šokių vakarėlių idėją. Vakarėliai tampa uždari, nelegalūs ir neprisirišantys prie konkrečios vietos ar erdvės mieste. 1991–1996 m. elektroninės šokių muzikos renginiai vykdavo klubuose („Senoji priepilauka“) ar diskotekose („Bomba“, „Cunamis“), kas darė šokius legalius, o pačią subkultūrą – socialiai kontroliuojamą, tuo tarpu nuo 1997 m., kada susibūrė trijų DJ-jų kolektyvas „One Ear Stereo“ (DJ-jai Ana, Denez ir Genys), šokių vakarėliai pradėti rengti miesto kavinėse ir baruose grojant muziką iš plokštelių.

Kolektyvas atsirado susikirtus bepradedančių DJ-jų ir masinę kultūrą propaguojančių bei miesto klubuose grojusių DJ-jų muzikiniams interesams. DJ Genys pasakojo:

„Tada visi buvom pradedantys groti plokštelėmis DJ-jai. Kadangi Klaipėda jau buvo pripratusi prie *underground* kultūros nuo „Senosios priepilaukos“ laikų, buvo susiformavęs jau nemažas ratas žmonių, kurių netenkino klubuose grojama muzika ir pastarieji rinkdavosi alternatyvius vakarėlius“ (interviu su DJ Genys žr. <http://www.djscene.lt/article/38-one-ear-stereo-5-metai>).

Jauni DJ-jai sugalvojo pavadinimą, logotipą ir pradėjo rengti nedidelius vakarėlius baruose ir nepriklausomose patalpose. Kiekvienam renginiui būdavo parenkama vis kita vieta, gaminamos instaliacijos, kviečiami DJ-ai iš kitų Lietuvos miestų bei kaimyninių šalių. „One Ear Stereo“ muzikos stilių bandė derinti su vietos atmosfera, todėl vakarėliuose skambėdavo *house*, *acid jazz*, *drum'n'bass*, *breakbeat*, *trip-hop* ir *hip-hop* muzika.

Barai ir kavinės tik vienai savaitgalio naktčiai tapdavo šokių erdve, todėl šokių vietos dažnai buvo keičiamos. Šokių subkultūra laikinai sukurdavo savo tapatybę įprasminančią vietą, nekeisdama nei jos erdvinio išdėstymo, nei funkcionalumo. Nuo 1997 m. Klaipėdoje šokių subkultūra neprisiriša prie konkrečios erdvės, bet laisvai juda mieste. Būtent migracija mieste ir „laikinių autonominių zonų“ (Bey 1991) kūrimas buvo tai, kuo nauja šokančiųjų karta skyrėsi nuo pirmųjų reiverių ir *techno* muzikos gerbėjų. Migracijos mieste fenomenas nebuvo kažkas naujo bendros šokių subkultūros kontekste, nes panašūs procesai vyko ir kituose Lietuvos bei kitų šalių didmiesčiuose. Tačiau

mieste tai buvo pažangi naujovė, tuo metu aiškiai peržengusi vyravusį suvokimą apie tai, kas yra elektroninės muzikos vakarėliai ir kaip jie turi būti organizuojami.

Kadangi pats vakarėlių organizavimo principas nebuvo sudėtingas, Klaipėdoje greitai pradėjo burtis nauji DJ-jų kolektyvai, besiskiriantys vieni nuo kitų tik savo simpatijomis konkrečiam muzikos stiliui. Tarp kitų žymesnių šokių subkultūros Klaipėdos DJ-jų kolektyvų galima paminėti „Yalza Music“, „Poly Play“, „Boogalo“, „Unsound Method Crew“, „Miau Music“.

Kaip įprasta, rimti vakarėliai vykdavo naktį iš šeštadienio į sekmadienį (nuo 22.00 iki 6.00 val.), kada susirinkdavo groti vietiniai DJ-jai ir atvykėliai iš Vilniaus, Kauno ar Rygos. Tokie vakarėliai mieste paprastai organizuoti 2 kartus per mėnesį, nes šokančiųjų publika dažnai keliaudavo ir į kituose miestuose rengiamus pasišokimus. Nusistovėjusį šeštadieninio šokio ritmą šiek tiek koregavo „One Ear Stereo“ kolektyvas, apie 1999 m. ketvirtadieniais baro „Bohema“ kiemelyje padėjęs groti lengvesnę muziką. Savo ketvirtadieninius renginius jie vadino „Žuvies diena“.

Nelegalūs vakarėliai ir jų organizavimo praktikos buvo svarbios subkultūrinei tapatybei, nes leido išgryninti subkultūrinę bendruomenę ir pačią tapatybę. Pabandysime aprašyti, kaip šis „išsigrininimo“ procesas vyko.

Visų pirma mieste buvo keli nuolat veikiantys klubai, kurie grojo populiarią šokių muziką ir turėjo savo DJ-jus rezidentus. Miesto klubai pasižymėjo tuo, kad stengdavosi pritraukti kuo daugiau publikos, kuri turėjo generuoti klubų savininkams pelną. Kai kurių klubų simpatijos

mažiau komercinei šokių muzikai buvo grindžiamos grynai pragmatiniu noru pritraukti subkultūras, nes jos savo nelegaliais vakarėliais sudarydavo konkurenciją ir patraukdavo dalį tos publikos, kuri galėjo laiką leisti klube. Klaipėdoje buvo galima skirti du etapus, kada mieste sparčiai kūrėsi nuolat veikiantys klubai. Tai 1995–1996 m., kai labai greitai atsirado apie 11 naujų pramogų vietų, ir 1999–2002 m., kada susikūrė apie dešimt naujų klubų: „Paradokas“, „Indigo“, „Berlynas“, „Diablo“, „Zoo“, „Svingas“, „Piteris“, „Ekspresas“ ir pan. Tokie klubų kūrimosi blyksniai aiškiai rodė, kad elektroninė šokių muzika yra populiari tarp jaunų žmonių ir gali būti komerciškai naudinga.

Tuo metu šokių subkultūra save suvokė kaip alternatyvą tai muzikai ir vartojimo stiliui, kuri kūrė miesto klubai. Nelegalūs vakarėliai dėl savo migracinio pobūdžio, publikos, grojamos muzikos buvo visiškai kitokie ir nebuvo linkę varžytis dėl publikos gausos ar komercinės sėkmės. Tad gana akivaizdus skirtumas, kuris, žinoma, pirmiausia atsiskleidė DJ-jų grojamos muzikos stilistikoje, buvo priešpriešos „komerciškai / populiariu versus alternatyva“ formavimas. Muzikos stiliaus pasirinkimas automatiškai reikšdavo ir socialumo režimo pasirinkimą: arba eiti į klubą ir tapti kontroliuojamu vartotoju, arba eiti į nelegalų vakarėlį ir išgyventi subkultūrinį ritualą. Geriausiai šią subkultūros nuostatą iliustruoja citata iš DJ-jų kolektyvo „Poly Play“ interviu:

„Taškai“, kuriuose vyksta specialūs vakarėliai, nėra itin populiarūs. Į juos renkasi tie, kurie žino, kad čia išgirs tokią muziką, kuri jiems patinka. Pirmąkart atėję iškart susidaro įspūdį, ar ateis kitą kartą. Tokie vakarėliai vyksta baruose, salėse, nuolatinės vietos nėra. Taip dirba „One air stereo“, „Tusoware“, taip bandysime daryti ir

mes, jeigu atsiras norinčių įsijungti į „Poly Play“ veiklą“ (interviu su Arnoldu Laurišoniu ir Gražvydu Ignotu *aka* „Poly Play“ žr. Lieptas 2000).

Antra, nelegalūs vakarėliai kūrė mažiau kontroliuojamą aplinką ir nevaržė šokančiųjų jokiais akivaizdžiais draudimais. Nelegalius vakarėlius sukontroliuoti buvo sunkiau. Kaip minėta, šokių vietos buvo keičiamos, kavinių patalpos nuomojamos tik vienai nakčiai, o tarp kavinių savininkų ir DJ-ų egzistavo tik žodinis susitarimas. Tad nelegalūs šokių vakarėliai pasižymėdavo didesniu sąmoningos laisvės pojūčiu. Klaipėdiečių DJ-ų kolektyvas „Yalza Music“ taip apibūdino nelegalumą:

„...organizavimo prasme esame absoliutiūs „nelegalai“. Tai, kad legaliai neišeina. Daugelis išgirsta žodį „nelegalai“ ir galvoja, kad pas mus renkasi narkomanai. Tokių nėra nė vieno. Paprasčiausiai pati muzika, kuri grojama vakarėliuose, yra nelegali. Ji – grynai „požeminė“. LATGAA galėtų prikibti dėl autorinių teisių. Bet ar kas nors už jas moka? Pas mus nėra biletų, neateina publika su švarkais ir marškiniais. O informacija apie renginį platinama skrajutėmis – „flajeriais“... Jeigu organizuojama būtų kitaip, legaliai, tai jau pakvėpų komercija“ (interviu su „Yalza Music“ nariais žr. Dočkus 2000b).

Nors viešumoje visi DJ-jai bandė atsiriboti nuo kvaišalų, nelegalūs vakarėliai buvo gana parankūs ir toms subkultūros farmakologinėms praktikoms, kurios kituose klubuose buvo draudžiamos ar netoleruotinos. Lengvų kvaišalų vartojimas nebuvo varžomas, nes jie kai kam buvo būtini norint pasiekti šokio ekstazę. Miesto klubai, kurie buvo kontroliuojami ir kur buvo sulaikomi kvaišalus platinantys asmenys, rizikuodavo savo reputacija. Jie gana atsargiai žiūrėjo į kvaišalus, nes tai pritraukdavo nepageidautiną teisės saugos institucijų dėmesį.

Pavyzdžiui, viename interviu Vytautas Jundulas, kuris 2000 m. buvo išrinktas geriausiu Klaipėdos DJ-jumi, sakė žinąs vietą, „kur savaitgaliais slapta susirenka *techno* kultūrai prijaučiantis jaunimėlis. Ji slepiama todėl, kad ten galima įsigyti narkotikų“ (interviu su Vytautu Jundulu žr. Dočkus 2000c).

Trečia, subkultūros išsigrininimas buvo pasiektas ir komunikacijos praktikomis. Informacija apie būsimus vakarėlius 1997–1999 m. daugiausia platinta arba tiesiogiai pakviečiant draugus arba dalijant skrajutes. Pačių DJ-ų parengtos nedidukės skrajutės (paprastai apie 100–200 vienetų, atspausdintos spalvotais spausdintuvais) platintos pažįstamiems, kurie savo ruožtu pakviesdavo į vakarėlius kitus. Toks komunikacijos būdas tiesiog neleido apie vakarėlį sužinoti nepažįstamiems.

Skrajutės suteikdavo ne tik informacijos: su jomis į vakarėlį galėdavai patekti pigiau, nei tie, kurie ateidavo be skrajūčių. Tokia atribojimo praktika kūrė simbolinę perskyrą tarp tikros subkultūros ir tų, kurie jai tik simpatizavo, bet nepriklausė. Skrajutės simbolizavo tikrą narystę ir buvo statuso ženklas subkultūros viduje. Simbolinis statuso ir narystės žymėjimo aspektas tapo itin aktualiū tada, kai informavimas apie šokių vakarėlius persikėlė į internetinę erdvę. Jei internetiniuose tinklalapiuose talpinami skelbimai pritraukdavo daug norinčių šokti ir reikėdavo riboti jų skaičių, šiam tikslui geriausiai tiko skrajutės. Jos, kaip statuso ženklai, leido aiškiau atsijoti „savus“ nuo „kitų“.

Ketvirta, nelegaliems vakarėliams šokių aikštelė buvo parengiama labai greitai. Tam nereikėdavo didelės įgarsinimo technikos ir šviesos efektų. Bet kokia erdvė buvo lengvai

transformuojama pastačius DJ-jaus pultą, kelias garso kolonėles, mikserį ir kelis spalvotus šviestuvus. Viskas buvo grindžiama *D.I.Y.* principu. Techninis aplinkos įrengimas buvo labai paprastas, nes svarbiausia buvo muzikos ritmas, skambesys, stilius ir šokanti publika. Dėl gana paprastų techninių sprendimų šokių subkultūrai nereikėjo specialių erdvių. Ji galėjo lengvai prisitaikyti prie bet kokios aplinkos, kas leido būti gana mobilią subkultūrą mieste. Pavyzdžiui, 1999–2002 m. nelegalūs vakarėliai buvo surengti mieste daugiau nei 20 skirtingų vietų. Daugiausia baruose ir kavinėse, bet kai kurie vakarėliai vyko ir apleistose pramoninėse patalpose, pavyzdžiui, buvusiam Tabako fabrike ar Klaipėdos universiteto miestelio buvusiam kariniame sandėlyje, kuriame veikė naudotų baldų parduotuvė.

Tai, kad šokių subkultūra 1997–2002 m. Klaipėdoje buvo viena iškilusių visoje Lietuvoje, rodė ir tas faktas, jog 1999 m. geriausių Lietuvos klubų pripažintas „One Ear Stereo“, grojęs įvairiose miesto vietose, o geriausių tų metų renginiu pripažintas „One Ear Stereo Halloween“ („ORE“ inf. 2000b). Šio kolektyvo DJ-jai dažnai buvo kviečiami pagroti į įvairius vakarėlius kituose miestuose. Jie išliko aktyvūs šokių subkultūroje iki pat 2010 m., nors 2004 m. išvyko iš Klaipėdos į Vilnių. Šio kolektyvo mieste pradėtos nelegalių vakarėlių rengimo praktikos buvo sėkmingai perimtos ir puoselėjamos toliau kaip natūrali šokių subkultūros tradicija.

* * *

Apibendrinant 1997–2002 m. laikotarpį Klaipėdoje, galima pasakyti, kad subkultūros

„pasitraukia“ iš viešosios miesto erdvės – tiek komunikacinės, tiek fizinės. Jos neišnyko, bet tapo mažiau pastebimos miesto tekstūroje, prarado ankstesnes savo susibūrimo vietas, pamažu pasitraukė iš pagrindinių miesto aikščių. Iš socialiai margo, kritiško ir erzinančio miestietiško reginio jos pavirto uždaromis ir nematomomis bendruomenėmis, kurių subkultūrinę tapatybę palaikė nelegalūs arba iš dalies legalūs susibūrimai ar vakarėliai, rengiami nuošalesnėse miesto vietose.

„Pasitraukimas“ iš viešosios miesto erdvės lėmė roko subkultūros nynykimą, iššauktą kartų keitimosi subkultūros viduje, kas ypač buvo pastebima 1999–2002 m., tuo tarpu elektroninės šokių muzikos subkultūra mieste įgijo ryškesnę pagreitį. Tais metais roko koncertų mieste organizuojama vis mažiau, o nelegalių šokių vakarėlių – vis daugiau. Tokioje situacijoje merdinti roko muzika mieste tolo nuo demonstratyvaus subkultūrinio gyvenimo stiliaus, nors virtualią tapatybę kūrė išlaikydama neigiamą santykį su savo socialine aplinka. Kiek kitaip savo alternatyvią tapatybę apibrėžė šokių subkultūra. Ji save suvokė kaip alternatyvą dominuojančiai klubinei kultūrai, kuri pradėjo sparčiai plėtotis Klaipėdoje 1995–1996 m., ir jos kuriamam vartotojiškam gyvenimo stiliui. Nepaisant stilistinių ir ideologinių prielaidų skirtumo, abiejose subkultūrose buvo galima atrasti bendrą dėmenį – subkultūrinę tapatybę įprasminama bandymais ištrūkti iš socialinės kontrolės lauko ir pastangomis kurti mieste laikinas heterotopines erdves. Tad pagrindinis subkultūrų siekis mieste ilgainiui tapo būtent tokių laikinų vietų, kurios tiktų subkultūrinės tapatybės ritualams, paieška.

5. Subkultūrų ir vartotojiškos visuomenės sąlyčiai 2003–2010 m.

2003–2010 m. laikotarpiu galima pastebėti jau anksčiau prasidėjusių procesų tąsą ir nusistovėjusių subkultūrinių praktikų reproduktivumą. Tačiau šis laikotarpis išsiskiria ryškesne subkultūrų diferenciacija ir jų tapatybės išsigryninimu. Ypač tai paveikė roko subkultūras, kurios 2002 m. Klaipėdoje atsigavo, konfliktavo ir aktyviai ieškojo savo tapatybės erdvių. Kadangi šiuo laikotarpiu elektroninės šokių muzikos subkultūroje pokyčiai buvo menkesni, apžvalgą pradėsime nuo roko.

5.1. Naujos kartos ir naujos erdvės

1999–2002 m. buvo uostamiesčio roko subkultūros nuosmukio ir jos vegetavimo laikotarpis. Nuo 2003 m. ji pastebimai atgijo. Mieste atsirado nauja subkultūrų karta, aktyvi virtualioje erdvėje, siekianti stilistinio išsigryninimo ir bandanti telkti bendruomenes į gyvus susibūrimus. Šiai kartai būdinga tai, kad ji neturi jokių sąsajų su ankstesnėmis subkultūrų kartomis. Sąjūdžio laikotarpio pankai ir „Babilono“ klubo rokeriai arba išvyko iš uostamiesčio, arba atsisakė subkultūrinio gyvenimo stiliaus ir gyveno gana įprastu gyvenimo ritmu, būdingu daugeliui miestiečių. Pirmosios, Sąjūdžio pagimdytos maištininkų kartos žmonės nuo internete komunikujančių subkultūrinių spiečių skyrė reikšmingas 10–15 metų skirtumas. Skirtį brėžė ne tik biologinis amžius – vieniems jau

buvo 30–35 metai, kitiems dar tik 14–20, bet ir netapačios subkultūrinės tapatybės puoselėjimo patirtys, kurias lėmė skirtinga ideologinė ir technologinė aplinka. Subkultūrinė tapatybė 2003 m. turėjo visiškai kitokias socialines reikšmes ir praktikas, nei 1991 m. tapatumo modelis.

2003 m. buvo svarbūs tuo, kad tuo metu roko subkultūros pradėjo pačios aktyviai ieškoti naujų subkultūrinių erdvių ir jas pritaikyti kolektyvinės tapatybės ritualams. 1998 m. uždarius „Babiloną“, šios subkultūros dažnai ieškodavo vietų, kur būtų tinkamos techninės galimybės surengti alternatyvios muzikos koncertus. Tai buvo galima padaryti arba mokyklose, arba miesto pramogų klubuose, arba oficialiose koncertų salėse, kur metalo ar roko gerbėjai atrasdavo laikiną ir momentinį prieglobstį. Tačiau šios aplinkos nelabai atitiko subkultūrų puoselėjamą savivaizdį. Tokių vietų ar erdvių tvarka, jos primetama socialinė kontrolė ar komercinis pobūdis prieštaravo laisvės ir alternatyvios tapatybės idėjai. Be to, roko mėgėjams gana keblu būdavo įkalbinti pramogų klubų vadybininkus įsileisti maištingus rokerius – šėlstančią ir sunkiai valdomą publiką. Nors 2003–2005 m. miesto pramogų klubuose „Indigo“, „Zoo“ ir „Priėplauka“ įvyko keli svarbūs metalo ir pankroko muzikos koncertai⁴, Klaipėdos subkultūros ieškojo *savo* unikalų vietų, kuriose galėtų patys kurti socialinę tvarką.

Apie 2002 m. gotų subkultūros atstovai pirmieji pradėjo organizuoti savo muzikinius

⁴ Pavyzdžiui, 2003 m. pankroko grupės „Spički“ ir *oi!* grupės „Toro Bravo“ koncertai klube „Zoo“ (Šilutės pl. 14); metalo muzikos festivaliai „Metalinis uostas“ – 2004 m. koncertas įvyko klube „Priėplauka“ (Žvejų g. 8), 2005 m. – klube „Sodžius“ (Šilutės pl. 14); 2005 m. metalo muzikos festivalis „In Memory of Humanity IV“ surengtas klube „Sodžius“.

susibūrimus sovietmečiu pastatytose Grūdų produktų kombinato administracinėse patalpose (Gluosnių g. 9), kurios atgavus nepriklausomybę atiteko AB „Kretingos grūdai“ ir kur glaudėsi nedidelių įmonių biurui. Šio pastato antrame aukšte buvo maža aktų salė su nedidėle scena, kurią gotai labai greitai pavertė savo ritualų vieta – rengė gotikinio roko koncertus ir muzikos vakarėlius, kuriuos vadino *gototekomis*. Subkultūrinei erdvei sukurti pakako trankios muzikos, tinkamai apsirengusių pažįstamų, stipraus alkoholio, poros didelių garso kolonėlių, šiek tiek šviesos efektų ir kelių vėliavų. Svarbiausias dalykas čia buvo pačios subkultūros kuriama ir palaikoma socialinė tvarka, o ne subordinacija išankstiniam režimui. Klaipėdos gotai patys nusprendavo, kas gros, kada, kiek ilgai užtruks susijimas, ką įleisti į vakarėlį, koki mokestį rinkti, kokias farmakologines praktikas toleruoti. Kadangi administracinio pastato aktų salė buvo praradusi savo funkcionalumą ir nenaudota jokioms ceremonijoms ar susirinkimams, ją išsinuomoti subkultūroms nekildavo problemų. Susirinkęs maištaujantis jaunimas nekėlė grėsmės turtui, nes jo paprasčiausiai nebuvo. Kita vertus, pati subkultūra aktyviai kontroliavo vakarėlių lankytojus, nes žinojo, kad nutikus kokiam nors incidentui, galima prarasti šią svarbią erdvę.

Kitą erdvę atrado pankroko ir *grunge* stiliaus mėgėjai 2003 m. pradžioje. Tai retai naudota sporto salė AB „Klaipėdos grūdai“ teritorijoje Tilžės gatvės pradžioje, kuri tapo atsinaujinančios uostamiesčio pankų subkultūros koncertų vieta. Į sporto salę susirinkdavo apie 70–100 žmonių, kuriems nereikėdavo nei specialių šviesos efektų, nei dekoracijų, nei profesionaliai

išgryninto garso, nei scenos. Grojantieji ir publika būdavo viename lygmenyje, kas rodė socialinį bendruomenės artumą ir neigė simbolines hierarchijas, tradiciškai atskiriančias muzikantus nuo klausančios publikos. Išskirtinį simbolinį statusą šiai vietai suteikė pirmasis susibūrimas, kurį pradėjo debiutuojanti klaipėdiečių grupė „Bees Wax“, grojanti mišriu *grunge* ir pankroko stiliumi, ir tuo metu Lietuvos subkultūroje ypač populiarī *ska* grupė iš Vilniaus „Dr. Green“. Šios dvi muzikos grupės vienoje erdvėje simbolizavo ir subkultūros vientisumą (vilniečiai ir klaipėdiečiai groja ir linksminasi kartu), ir pankuojančios uostamiesčio subkultūrų bendruomenės pripažinimą (subkultūrinės muzikos „žvaigždės“ sutiko atvykti į miestą, kuriame nuo 1998 iki 2002 m. pankų subkultūros iš esmės nebuvo arba ji merdėjo).

„Klaipėdos grūdų“ sporto salėje surengti tik keli koncertai, nes po vieno incidento, kai įkaušęs jaunimas dėl neatsargaus elgesio sudaužė šalia salės stovėjusio automobilio stiklą, patalpų savininkai nusprendė šios salės jokiems koncertams nebenuomoti. Pankroko mėgėjai 2003 m. vasarą pradėjo dairytis naujų vietų. Jie surengė kelis koncertus uždarame baro „Bohema“ kiemelyje, tačiau sulaukę aplinkinių gyventojų nusiskundimo dėl trankios muzikos vėl turėjo ieškoti kitų vietų. Žvelgiant sociologiškai, judėjimas iš vienos vietos į kitą buvo nulemtas drausminančios socialinės kontrolės. Erdvės, kuri buvo pasirinkta koncertams ir tapatybės ritualams, režimas nelabai toleravo subkultūrinės tapatybės raiškos būdų. Pankų šėlsmas nederėdavo su ta erdve, kuri kartu buvo ir vieša, ir uždara. Alternatyvios tapatybės ritualai galėjo gyvuoti tik visuomenės paraštėse ir tolimose

1 pav. 2004–2006 m. pankroko koncertų Klaipėdoje plakatai

vietose, kurios subkultūroms neleistų drumsti aplinkinių ramybės ir socialumo suvokimo.

Todėl kita pankų vieta tapo jau gotų pamėgta aktų salė Gluosnių gatvėje, kuri buvo nuošalesnė ir ne tokia vieša erdvė. Kadangi apie 2003 m. gotų subkultūra Klaipėdoje pradėjo silpnėti, pankroko mėgėjai pasinaudojo proga užimti gotikinės muzikos mėgėjų pamėgtą vietą. Per mėnesį vidutiniškai buvo surengiama apie 1–2 koncertus, kuriose grodavo 2–3 grupės, dažniausiai atvykusios iš Vilniaus, Kauno ar užsienio. Pankroko mėgėjų subkultūros veikla Klaipėdoje iš tikrųjų suintensyvėjo, nes ji turėjo mobilizuoti bendruomenę, ieškoti įvairių išteklių koncertams, rezervuoti patalpas, komunikuoti ir derinti bendrus veiksmus su muzikos grupėmis, skatinti prijaučiančiuosius

ateiti į koncertus, atspausdinti plakatėlius ir juos išplatinti mieste, organizuoti apsaugą nuo fašistuojančių skustagalvių išpuolių. Jos veikla šiek tiek apspoldavo tik vasarą.

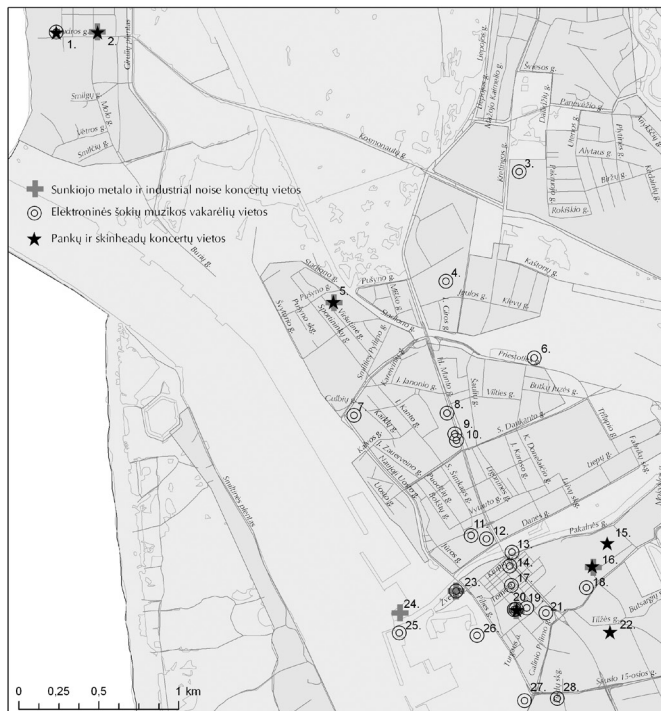
2004 m. antroje pusėje pankų patirtimi pasinaudojo ir uostamiesčio metalo muzikos gerbėjai. Kai savaitgaliais nevykdavo pankų koncertai, metalistai Gluosnių gatvėje suorganizavo savo muzikinius susijimus – kelis koncertus ir tradicinį festivalį „Poltergeist 13“. Po šio festivalio salė subkultūrų susijimams nebenuomota. Per 2003–2004 metus šioje vietoje surengta apie 16 įvairiausių stilių koncertų, kas leido ją identifikuoti kaip tikrą subkultūrinių ritualų erdvę.

Praradus unikalią subkultūrų susibūrimų vietą, poreikis muzikiniams tapatybės ritualams išliko gana didelis. Metalo muzikos gerbėjai

2005 m. savo svarbiausius festivalius „Metalinis uostas“, „In Memory of Humanity“ ir „Hello-ween“ rengdavo mieste veikusiuose klubuose „Sodžius“ ir „Prieplauka“, o prijaučiantieji pankrokui susirado naują vietą. Pankai pradėjo burtis Melnragės seniūnijos salėje, kur gana intensyviai šėlo 2005–2007 m.

Nauja vieta kasdieniame gyvenime buvo retai naudojama salė. Ji turėjo sceną ir buvo gerokai erdvesnė nei vieta Gluosnių g. 9. Į ją žmonės rinkdavosi iš kiemo, kurį riboja par-

duotuvės ir garažų sienos, pusės. Kiemelis ir salė sudarė gana uždara erdvę, izoliuotą nuo praivių ar gyventojų. Tai buvo labai patogu, nes susirinkusieji galėjo gana laisvai būriuotis, triukšmauti, vartoti alkoholį ir rūkyti. Kitaip sakant, subkultūrinės tapatybės ritualinė erdvė buvo anapus socialinės kontrolės akiračio. Tik nuo 2007 m. vasario mėnesio, kai įvyko nemažo skustagalvių būrio išpuolis prieš koncerto dalyvius ir buvo apgadintas netoli esančios kavinės turtas (Kripaitė 2007), policija pradėjo dažniau

2 žemėlapis. Elektroninės šokių muzikos vakarėlių, pankų ir skinheadų koncertų, sunkiojo metalo ir industrial noise muzikos koncertų vietos Klaipėdoje 2003 - 2006 m.

1. Baras „Musonas“	11. Klubas „Honolulu“	21. Baras „City pub“
2. Melnragės seniūnijos salė	12. Auginimo aikštė	22. AB „Klaipėdos grūdai“ sporto salė
3. ICC universitetas	13. Laivas „Meridianas“	23. Klubas „Prieplauka“
4. Buvusi parduotuvė „Baldai“	14. Baras „Pakėlėsi Rasytė“	24. Skauninis ragas
5. Klubas „Kreivioji sarama“	15. AB „Kretingos grūdai“ sandėlis	25. Kruizinis laivų terminalas
6. Baras „Bliuzo rūšys“	16. AB „Kretingos grūdai“ sale	26. Pilavietės angaras
7. Klubas „Dada“, „Global“	17. Baras „Peda“	27. Klubas „Paradox“
8. „Žemaitija“	18. Senasis tabako fabrikas	28. Baras „Signalas“
9. Baras „Navalis“	19. Menininkų namų kiemelis	
10. PC „Mega plaza“ požeminis garažas	20. Baro „Bohema“ kiemelis ir meno galerija „Barotti“	

Sudarė E. Spitiųpėnys, 2012 m. XI.

domėtis koncertais ir atsiųsdavo savo patrulių mašiną. Nors policininkai nebuvo linkę drausminti koncerto salės prieigose besiburiuojančių triukšmingų ar įkaušusių jaunų pankroko gerbėjų, pasyvus policijos ekipažo buvimas rodė, kad subkultūrinė bendruomenė atsidūrė akylame drausminančio žvilgsnio akiratyje.

Koncertai, kaip ir anksčiau, vidutiniškai buvo rengiami 2 kartus per mėnesį. Bendruomenės kūnas pulsavo pastoviu ritmu, o reguliarius susibūrimai liudijo, kad subkultūros bendruomenė gyva ne tik virtualioje erdvėje, bet ir fiziniame tikrovėje. 2005–2007 m. čia surengta apie 20 įvairių koncertų. Jiems, kaip užsiminta, buvo būdinga tai, kad čia grodavo iš kitur atvykusios grupės, kadangi kūrybinis uostamiesčio pankroko potencialas buvo labai menkas. Tik 2007 m. čia pradėjo koncertuoti klaipėdiečių šviežiai atsiradusios pankų grupės „AFM“ ir „United Fate“.

Aprašytas procesas rodo, kad subkultūros bendruomenė savo tapatybę labiau kūrė subkultūros vartojimu, o ne kūrybiniu proveržiu. Turbūt tai lėmė, kad 2008 m. pradžioje surengta paskutinė pankroko fiesta, po kurios klaipėdiečių balsai virtualioje *hardcore.lt* bendruomenėje išnyko taip pat, kaip ir patys muzikos koncertai.

5.2. Subkultūrų kūniškumo erdvės

Kaip minėta, 2003–2005 m. subkultūrinis veiksmas uostamiestyje iš esmės vyko erdvėse, kurios tik laikinai tapdavo ritualinėmis vietomis. Nesvarbu, ar tai buvo koncertai populiarioms pramogoms skirtuose klubuose, ar susibūrimai Gluosnių gatvėje bei Melnragėje. Proginis susibūrimų pobūdis ir suvokimas, kad koncertų vieta tik laikinai tampa subkultūrine erdve ir

kad visas subkultūrinis veiksmas priklauso nuo patalpų savininkų geranoriškumo, o ne nuo jų vertybinio įsipareigojimo subkultūrinei tapatybei, kėlė neužtikrintumo jausmą. Daugeliui subkultūrų norėjosi pastovesnės vietos, kur būtų galima dažniau susirinkti, pabūti ir pabendrauti. Kitaip sakant, subkultūroms reikėjo ir gyvos komunikacijos erdvės, kad jų susibūrimas nebūtų tik proginis veiksmas ir ritualas. Virtualias diskusijas norėjosi tęsti ir plėtoti bendraujant tiesiogiai, kartu išgerti, sutvirtinti bendrystę taktiliniais kontaktais, matyti vienas kitą, girdėti balsus, fiziškai veikti.

2005 m. pabaigoje, po trankios „Halloween“ šventės, du metalo muzikos koncertų organizatoriai, kurie nuo 2000 m. rengė svarbiausias metalistų fiestas Klaipėdoje, viešai atsisakė rengti metalistų koncertus, laikantis *D.I.Y.* principo. Jie pareiškė, kad „atėjo laikas pereiti į kitą lygį ir formas. Atėjo laikas naujai kartai – su kitokiais mąstymu, idėjomis, įkvėpimu – palaikyti Klaipėdos metalo Undergroundą“ (žr. Vidmantas 2005). Nauja forma buvo siejama su nuolatinio roko ir metalo muzikos klubo įkūrimo idėja, kuri leistų aiškiau stabilizuoti subkultūrinį veiksmą ir sutektų jam reguliarumo. Naujas klubas turėjo tapti ne tik progine, bet ir buvimo vieta. Metaforiškai galima būtų pasakyti, kad patirties įgijusi karta siekė atkurti klaipėdiečių „Babelį“ – su jo lėbavimais, emocijomis, triukšmu ir socialiniu margumu.

Nauja vieta atsirado apleistos duonos kepyklos garažuose (Viršutinė g. 32), kur savo būstinę įrengė klaipėdiečių baikerių klubas „Chimeros MC“, įkurtas dar 1994 m. Savo funkcionalumą praradusi postindustrinė erdvė idealiai atitiko subkultūrų puoselėjimą sub-

2 pav. Metalo grupės „Grol“ koncertas Klaipėdos baikerių klube „Kreivoji sąrama“ (2006-03-24). Ant galinės sienos kabo nacistų vėliava, baikerių klubo „Chimeros MC“ vėliava ir žalia vėliava su musulmoniškais simboliais – pusbėnuliu ir žvaigžde.

Nuotraukos autorius: nežinomas.

kultūrinės erdvės vaizdinį. Ji buvo izoliuota, nesutvarkyta, apleistuose pastatuose, nekontroliuojama, toliau nuo viešumos.

Nauja vieta baikeriams buvo reikalinga ir kaip techninės dirbtuvės, ir kaip susibūrimo erdvė. 2005 m. gruodžio mėnesį čia pradėjo veikti klubas „Kreivoji sąrama“, kuriame beveik kiekvieną savaitgalį organizuojami sunkios muzikos koncertai ir kiti renginiai. Klube pastatyta scena ir baras, pardavinėjamas alus ir stipri naminė degtinė „Makumba“. Pastarąją, kuri tapo savotišku klubo atributu, baro personalas pilstė iš sovietinių apversto kūgio formos sulčių pilstytuvų.

Kadangi iš esmės tai buvo baikerių būstinė, baikeriai simboliškai atribojo savo erdves. Viena jų buvo antrame aukšte su langu į sceną, kita – netoli baro esantis vienintelis stalas, prie kurio galėjo sėdėti tik baikeriai bei jų pažįstami. Klubo lankytojai šiose erdvėse buvo nepageidaujami.

2006 m. „Kreivoji sąrama“ tapo populiaria metalistų, baikerių, gotų ir skustagalvių susibūrimo vieta. Pankroko gerbėjų čia niekada nesutikdavai, nes tai buvo ideologiškai priešiška teritorija. Ilgą laiką virš scenos kabėjo nacistų vėliava, kuri puikavosi šalia žalios musulmoniškos vėliavos su pusbėnuliu ir žvaigžde. Svastika greičiau išreiškė bendrą maišto idėją nei klubo šeiminkų pažiūras, tačiau kartais klube rengiami skustagalvių grupių koncertai akivaizdžiai baidė tuos, kuriems tokios politinės vertybės bei simbolika buvo ne prie širdies. Didesni koncertai ir baikerių šventės, į kurias susirinkdavo labai daug žmonių, buvo rengiamos šalia esančiame apleistame duonos kepyklos pastate.

„Kreivoji sąrama“ buvo unikali tuo, kad subkultūrinė erdvė kurta baikerių, kurie nuo kitų klubo lankytojų skyrėsi tiek savo gyvenimo stiliumi, tiek perkamąja galia, tiek amžiumi. Baikeriai buvo 30–40-mečių karta, o į metalo

muzikos koncertus susirenkantys jaunuoliai – 20-mečiai. Amžiaus skirtumas akivaizdžiai brėžė socialinę skirtį: baikeriams labiau rūpėjo jų bendrystė, motociklai ir bendravimas, o likusiai publikai – pramogos, šokiai ir šėlsmas. Baikerių bendruomenė buvo gana uždara, aiškiai teikianti prioritetą tokioms vyresnės kartos lietuviško sunkiojo roko grupėms kaip „Katedra“, nuožmi ir nešėlstanti, kas neleido klubo lankytojams jaustis saugiai. Lankytojus „Kreivoje sąrama“ visada lydėdavo nesaugumo jausmas. Segreguotos klubo erdvės ir vizualinis baikerių dominavimas aiškiai liudijo, kad daugelis atėjusiųjų pasilinksinti yra ne savo teritorijoje, kad tai yra *mačistinė* kultūra, su savo griežta socialinio statuso hierarchija ir potencialiu smurtu.

Galima spėti, kad amžiaus ir subkultūrinės tapatybės skirtumas tarp klubo šeiminkų ir jo publikos lėmė tai, kad po intensyvios veiklos metų „Kreivoji sąrama“ tampa išimtinai baikerių vieta – gana uždara, nesiekianti viešumo, grėsmingai saugoma. 2007–2010 m. tik retkarčiais baikeriai į savo erdvę įsileidžia stilistiškai artimas muzikines subkultūras ir suteikia joms progą surengti koncertus ir performansus (3–4 kartus per metus)⁵.

Subtiliai iš „Kreivos sąramos“ išstumta metalistų subkultūra atsigavo 2007 m. pabaigoje, kada senojo geležinkelio stoties pastato rūsyje atsiradė baras „Bliuzbaris“. Nors baro patalpos buvo nedidelės ir nepritaikytos didesniems susibūrimams, jo savininkai pradėjo kiekvieną savaitgalį rengti sunkiosios muzikos koncertus

ir renginius. Maža erdvė, žemos lubos, tranki muzika, suprakaitavę muzikantai ir publika leido negausiai subkultūros bendruomenei aiškiau pajusti savo tapatybės kūniškumą. Baras greitai tapo nauju metalo ir sunkiojo roko mėgėjų susibūrimo tašku, kur visada galima atrasti niūrių ilgaplaukių metalistų ir juos garbinančių merginų.

Skirtingai nei „Kreivoji sąrama“, kuri buvo baikerių buveinė, „Bliuzbaris“ stilistiniu požiūriu buvo gana atvira vieta. Jos atvirumą lėmė ne čia susirenkančių subkultūrų tolerantiška nuostata kitų subkultūrų ar socialinių grupių atžvilgiu, bet baro funkcija. Pastaroji implikavo ne subkultūrinį, o vartotojo tapatumą. Tik baro stilistika ir čia toleruojamas muzikinis skonis suteikė vartotojui subkultūrinį atspalvį. Jei „Kreivoji sąrama“ buvo subkultūros buvojimo vieta, tai „Bliuzbaris“ – vartojimo.

2008–2009 m. šioje erdvėje surengta apie 40 koncertų, kur grojo metalo, roko, gotikinio roko, pankroko, post-punk ir *oi!* stilių grupės iš įvairių Lietuvos miestų bei užsienio. Savaitgaliais, kai koncertai nevykdavo, čia tiesiog paleisdavo griausmingą muziką, o patį vyksmą įvardydavo *rokoteka*. 2009 m. vasarą klubo savininkai susirado didesnes patalpas pietiniuose miesto daugiabučių rajonuose (Jūreivių g. 23), pavadino jas skambiai – „Metalinė širdis“ ir visus koncertus iš nediduko baro perkėlė ten. Keli įvykę koncertai parodė, kad pasirinktoje erdvėje, į kurią sugužėjo ankstesnė „Bliuzbario“ publika, nepavyko sukurti tokio subkultūrinės bendruomenės sutelktumo ir kūniškumo pajautos efekto

⁵ Klubas „Kreivoji sąrama“ išliko viena ilgiausiai funkcionuojančių stabilių subkultūrų vietų Klaipėdoje iki pat 2012 m., kai buvo rašomas šis straipsnis. Reikia tikėtis, kad jis dar ilgai gyvuos kartu su senstančiu baikerių klubu „Chimeros MC“.

kaip mažose patalpose. Todėl „Metalinė širdis“ greitai uždaryta ir muzikinis vyksmas grįžo į buvusios geležinkelio stoties rūšį.

2010 m. „Bliuzbaris“ trumpam nutraukė savo veiklą ir 2011 m. atsidarė pateikdamas naują pavadinimą „Metalinė širdis“. Baro interjero pokyčiai, jo apipavidalinimas bei piešiniai ant sienų aiškiau liudijo, kad čia laukiamas subkultūrinei tapatybei simpatizuojantis vartotojas, o ne kūrėjas. Simbolinė erdvės transformacija atskleidė platesnius socialinius procesus, kad roko subkultūra buvo subordinuota vartojimui ir suprekinta, kas iš esmės nukenksmino jos kritinę laikyseną.

Atsiribojant nuo erdvinio požiūrio ir siekiant trumpai apibūdinti roko subkultūrų dinamiką mieste 2003–2010 m., galima pasakyti, kad metalo muzikos gerbėjai ir baikeriai Klaipėdoje išliko gajausios subkultūros. Baikeriai išliko kaip stabili senstanti subkultūra, gebanti išlaikyti savo tapatybės vientisumą skirtingais amžiaus tarpsniais ir taip užtikrinti bendruomenės tęstinumą, o metalo muzikos gerbėjų subkultūros tęstinumą lėmė organizacinių bei techninių muzikavimo įgūdžių perdavimas naujoms subkultūrų kartoms. 2002–2008 m. Klaipėdoje gana ryški ir dešiniųjų pažiūrų skustagalvių subkultūra, kuri konfliktuoja su nauja pankroko mėgėjų karta. Pastaroji iš miesto subkultūrų žemėlapio išnyko kartu su skustagalviais apie 2008-uosius, o gotų subkultūra, kuri buvo matoma 2000–2003 m., po truputį nyko iš miesto tekstūros apie 2003–2004 m. ir marginalizavosi. Apie 2009 m. mieste atsirado naujos *emo* subkultūros sekėjų, tačiau jie nekuria ir nieško savo tapatybės erdvių. Akivaizdu tai, kad subkultūros apleidžia viešąsias miesto

erdves – arba jos individualizuojasi ir semia savo gyvybingumą virtualioje komunikacinėje terpėje, arba buriasi mažiau socialiai pastebimose vietose.

5.3. Elektroninės šokių muzikos subkultūros transformacijos

Kas vyksta su elektroninių šokių muzikos subkultūra Klaipėdoje 2003–2010 m., kada roko subkultūra atsigauna ir vėl pasitraukia į pogrindį? Kaip ir 1997–2002 m., šokių subkultūra save suvokia kaip alternatyvą dideliems pramogų klubams. Alternatyva tiek grojamos muzikos stilistikos, tiek organizacinių modelių, tiek erdvinės lokalizacijos prasme. Mieste veikusiems dideliems pramogų klubams buvo būdingas masinio vartojimo modelis, kuris nepaisė muzikinių stilių nuoseklumo, bet orientavosi į masinį vartotoją. Tam, kad klubas galėtų išsilaikyti, stilistinis nuoseklumas būtų buvęs finansiškai pragaištingas dėl gana mažos auditorijos. Todėl buvo būtina ieškoti įvairių stilistinių sprendimų, kas lėmė eklektiškumą, subkultūrinių stilių lyginimą su popmuzika.

Kita vertus, klubai veikė kaip nuolatinės pramogų vietos, dažniausiai dirbančios keturias penkias dienas per savaitę. Nors klubų pavadinimai keitėsi kartu su savininkais, susibūrimo vietos išliko tos pačios. Pavyzdžiui, buvusiuose Jūrų prekybos uosto kultūros rūmuose (J. Janonio g. 27), kurie sovietmečiu buvo žinomi kaip diskoteka „Portiankė“, 1997 m. atsidarė pirmasis modernus pramogų klubas „Nova“, akivaizdžiai orientuotas į populiarią elektroninę šokių muziką. Jį vėliau pakeičia klubas „Indigo“ (1999 m.), pastarąjį – klubas „Dada“ (2002), „Global“ (2004), „Kiwi“ (2009) ir „Fabrik“

3 pav. Elektroninės muzikos vakarėlių skrajutės, 1999–2010 m.

(2012). Panašiai ir 1999 m. išikūrusį klubą „Paradoksas“ (Minijos g. 2) po dešimties metų pakeičia klubas „Manhattan“, o 2012 m. jis tapo „Johnny B“. Oficialių naktinių pramogų Klaipėdos geografija menkai kito 1997–2005 m., kas didžiuosius naktinius klubus darė kasdieniškais miesto naktiniame gyvenime. Jie turėjo savo nusistovėjusį ritmą, publiką, DJ-jus, kurių grojama muzikinė stiliatika buvo žinoma visiems naktinėtojams. Tokioje kasdieniškumo rutinoje klubai galėjo išsiskirti ir pritraukti

daugiau publikos tik kviesdami žymius DJ-jus iš užsienio ar rengdami DJ-jų festivalius. Kitaip sakant, mieste veikę pramogų klubai, kaip masinės popkultūros industrijos taškai, nesiorientavo į subkultūrinę auditoriją, kuri klubinę kultūrą suvokė ne kaip vartojimą, o kaip alternatyvios tapatybės raišką.

Subkultūrų rengiami vakarėliai buvo grindžiami *D.I.Y.* principu, todėl buvo išskirtiniai įvykiai. Tai buvo proga susiburti į vieną fizinę vietą skonio bendruomenėms. Vakarėliai

nebuvo kasdieniški, kaip klubuose rengimai šokiai, bet turėjo savo reguliarią ritmą ir vietas. Dažniausiai jie vykdavo kas savaitę ar dvi. Pavyzdžiui, 2004–2007 m. upėje stovinčios barkentinos „Meridiano“ apatinis denis, kuriame buvo įsikūręs baras, kas antrą ketvirtadienį tapdavo šokių aikštele, kur grodavo „One Ear Stereo“ ir „Unsound Method“ DJ-jai. Reguliarūs pasibuvėjimai rengti ir bare „Miesto smuklė“ (Tiltų g. 6) 2008–2009 m.

Šokiai buvo suprantami kaip proginis pažįstamų susiėjimas, tad jaukumą galėjo kurti tik nedidelės erdvės. Didelių klubų erdvės arba buvo anonimiškos, arba per didelės pajusti lokaliuos bendruomenės kūniškumą šokių ekstazėje. Galimybė patiems būti vakarėlių organizatoriais ir nelabai profesionaliais DJ-jais traukė tuos, kurie norėjo pasidalinti savo muzikiniu skoniu su kitais. Tad 1997 m. DJ-jų kolektyvo „One Ear Stereo“ pradėtos subkultūrinės praktikos ir ketinimai išliko tie patys: norinčiųjų groti ir pradedančių DJ-jų buvo daugiau nei pramogų klubų, tad vienintelė alternatyva dominuojančiai pramogų industrijai buvo kameriniai susiėjimai, nepretenduojantys nei į profesionalumą, nei į masiškumą.

Skirtingai nei 1997–2000 m. šokių subkultūros praktikos judėti mieste, keisti susibūrimo taškus ir šokti visą naktį, 2003–2010 m. pastebimas prisirišimas prie konkrečių vietų, vakarėlių reguliarumas ir nebe tokie ilgi naktinėjimai. Šiuos pokyčius lėmė stilistiniai grojamos muzikos pokyčiai. Klaipėdoje grojamos muzikos tempas šiek tiek sulėtėjo, lyginant su ankstyvųjų kreivų, atsiribota nuo kvaišalų, kurie buvo ypač populiarūs 1993–1999 m. reivo subkultūroje ir suteikdavo energijos šokti apie 6–7 val.

Nuo 2003 m. šokių vakarėliai vis dažniau atlieka gyvo socialumo ir komunikacijos tarpės, o ne atsidavimo ekstazei ar narkotizuojančio užsimiršimo funkciją. Elektroninės šokių muzikos stilių pasikeitimas tiesiog šiek tiek „apramino“ šokių subkultūrą ir ji pasidarė draugiškesnė. Turbūt šis stilistinis pasikeitimas lėmė tai, kad daugiau Klaipėdos barų ar kavinių savininkų sutikdavo įsileisti norinčiuosius groti DJ-jus, kurie savo muzika labiau kurdavo bendravimo foną, o ne kviesdavo ritmiškai judėti iki užmaršties. Sociologiniu požiūriu, tai reiškė erdvinį šokių subkultūros ir vartotojiškos kultūros suartėjimą. Didieji pramogų klubai kūrė masinio popmuzikos vartojimo erdves, o šokių subkultūra kūrė mažesnes ir trumpalaikes vartojimo salas, kur alternatyvi tapatybė buvo kuriama pasirenkant labiau kamerinę ir stilizuotą vartojimo erdvę. Nauja šokių subkultūros karta jau nebėgo nuo visuomenės ir nebeieškojo naujų socialinių tapatybių, bet stilizavo savo užmaskuotą ir socialiai pasyvų vartotojiškumą kavinių aplinkoje. Tai liudijo ir tas faktas, kad didžiausia tokių vietų koncentracija buvo miesto centre ir senamiestyje, kuris visada pretendavo būti vartotojams draugiška vieta, o ne pietiniuose Klaipėdos rajonuose, kurie niekada neturėjo jokių sąsajų su rafinuota vartojimo kultūra ar stilizuotu vartojimu.

Žinoma, užkietėjusių trankesnės, intensyvesnio ritmo ir narkotizuojančios muzikos gerbėjų liko. Tačiau jie buvo gerokai jaunesni nei baruose susirenkanti alternatyvi jaunomenė, visai kitos buvo ir jų ritualinės tapatybės vietos. Kaip ir ankstesnė reiverių karta, jie stengėsi atrasti laikinas heterotopines vietas, kurios nebūtų pavaldžios tai socialinei kontrolei,

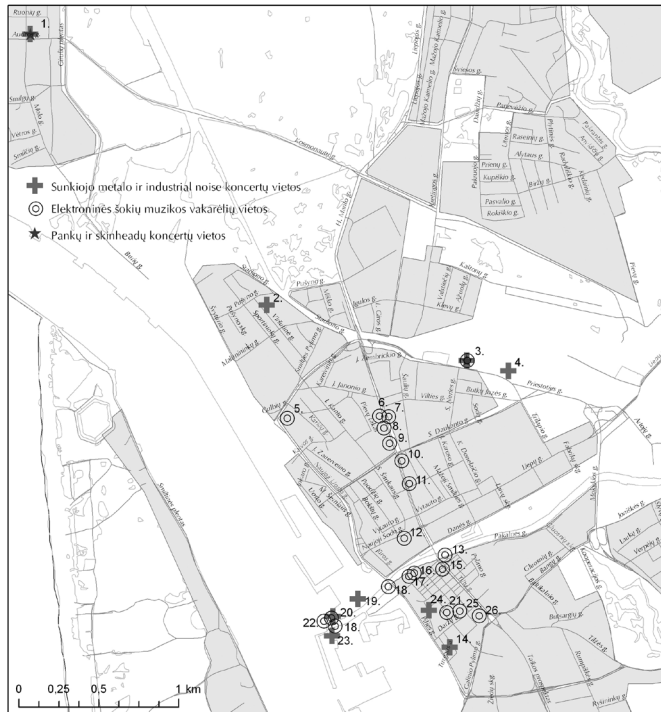
kuria alsavo barų ir kavinių aplinka. Per metus paprastai buvo surengiami 4–5 dideli susiejimai, sukviečiantys reivo mėgėjus į poindustrines ir labiau apleistas erdves, derančias su ankstyvojo dešimtojo dešimtmečio reivo vaizdiniais.

Beveik kasmet (nuo 2002 m.) tradicinis reivas vasarą organizuojamas Giruliuose, buvusiuose Antrojo pasaulinio karo bunkeriuose. 2004 m. – keli trunkūs reivai vyko buvusiame Tabako fabrike ir apleistuose buvusio Grūdų produktų kombinato sandėlių griuvėsiuose tarp Gluosnių gatvės ir Danės upės. 2005 m. reiveriai pasirinko buvusią Lietuvos kino studiją, pilia vietės angarą ir apleistą kino teatrą „Žemaitija“, į kurį kasmet sugrįždavo iki pat 2008 m. Ypač mėgstama vieta 2006–2009 m. buvo prekybos centro „Mega Plaza“ požeminė automobilių stovėjimo aikštelė. Ten per 3 metus buvo surengti 7 trunkūs vakarėliai, subūrę nemažą būrį *techno* muzikos gerbėjų iš visos Lietuvos.

Tačiau reiverių šėlsmas postindustrinėse erdvėse greitai nurimo. Tam didelės įtakos turėjo tai, kad apleisti pastatai ir buvusios pramoninės teritorijos pradėtos akyčiau saugoti, rengiant jų konversijos projektus, daugelis pastatų ilgainiui buvo nugriauti arba prikelti naujam gyvenimui. Daugelis Klaipėdos vietų, kur 2003–2010 m. vyko dideli reivai, buvo savo funkcionalumą ir socialinę reikšmę praradusios erdvės, sykiu – ir atviros naujiems verslo projektams bei interesams. Pastarųjų erdvinė vizija neišvengiamai buvo grindžiama racionaliu teritorijų sutvarkymu. Naujas erdvės režimas ir funkcionalumas turėjo generuoti kapitalą, o pati erdvė subordinuota vartotojiškos visuomenės logikai – būti švaria, tvarkinga, jaukia ir socialiai kontroliuojama.

Daugeliu atveju reivai postindustrinėse uostamiesčio aplinkose buvo savotiški ženklai, pranašaujantys artėjančias apleistos teritorijos ar pastato transformacijas bei jų kontrolės režimą. Tačiau *techno* vakarėliai iš industrinių erdvių pasitraukė ne dėl to, kad jų mieste neliko. Labiausiai tikėtina priežastis yra suintensyvėjusi tokių erdvių kontrolė, kuri užkerta visas legalias galimybes suorganizuoti renginį nelabai saugioje aplinkoje ir reikalauja imtis saugumo priemonių. Apleistos teritorijos pradėtos akyčiau saugoti, o jų savininkai nelinkę rizikuoti ir įsileisti šėlstančių šokėjų ar kitokių renginių. Tik „sunorminus“ buvusią industrinę teritoriją ar angarą, t. y. minimaliai sutvarkius ją pagal įvairių saugos tarnybų reikalavimus, ji galėjo tapti nauja kolektyvinių ritualų vieta. Geriausias tokio erdvės sunorminimo pavyzdys būtų 2010 m. atidarytas „Menų dokas“ – nauja kultūros renginių vieta, įkurta buvusiame laivų statyklos angare Danės krantinėje. Deja, ši vieta nebuvo prieš širdies tikrojo reivo gerbėjams. Jos modelis labiau priminė populiaros kultūros pramogų klubą, o šokių subkultūrai reikėjo mažiau socialiai sunormintos ir ideologiškai varžomos erdvės.

Gali būti, kad stiprėjanti socialinė erdvės kontrolė stūmė elektorinės šokių muzikos subkultūrą iš laikinų heterotopinių vietų, kuriose buvo atsiduodama šokio ekstazei, į laikinas stilizuoto vartojimo erdves – trumpus muzikinius pasinaktinėjimus baruose ir kavinėse. Čia subkultūrinė tapatybė lengviau subordinuojama vartotojiškos visuomenės režimui, struktūruojančiam tiek pačią buvimo erdvę, tiek čia buvojančios subkultūros praktikas. Subkultūrinis maištas sugražinamas į socialinės kontrolės

3 Žemėlapis. Elektroninės šokių muzikos vakarėlių, pankų ir skinheadų koncertų, sunkiojo metalo ir industrial noise muzikos koncertų vietos Klaipėdoje 2007 - 2010 m.

1. Melnrages seniūnijos salė	10. PC „Herkaus galerija“	20. Šiaurinis ragas
2. Klubas „Kreivioji šarama“	11. Baras „Jorkas“	21. Dailės ir parodų rūmai
3. Baras „Bluizzo rūšys“	12. Klubas „Honolulu“	22. Keltas „Nida“
4. Baras „Metalinė širdis“	13. Laivas „Meridianas“	23. Kruizinių laivų terminalas
5. Klubas „Global“	14. Baras „Čiako ir Cekuolio baras“	24. Tomo g. 2
6. „Žemaitija“	15. Baras „Rasytė“	25. Menininkų namų kiemelis
7. Baras „Centras“	16. Baras „Petit Marseille“	26. Baras „City pub“
8. Baras „Navalis“	17. Baras „Memelis“	
9. PC „Mega plaza“ požeminis garažas	18. Laivas „Venus 5“	
	19. Švyturio menų dokas	

Sudarė E. Spintigėnis, 2012 m. KLI.

akiratų ir ištrpsta vartotojiškoje elgsenoje, kas nebeleidžia akivaizdžiai išskirti ir atpažinti subkultūrų bei jų telkimosi vietų miesto tekstūroje. Tokios vietos tiesiog tapo populiariomis vietomis, kuriose renkasi stilingas jaunimas, kai būtent stiliaus pajauta ir bandymas jį puoselėti sukuria alternatyvios tapatybės iliuziją.

Išvados

Sociologinis žvilgsnis į posovietinio laikotarpio Klaipėdos subkultūrinių erdvių dinamiką

leidžia skirti tris svarbius subkultūrų raidos etapus, kurie atskleidžia ne tik erdvinis pokyčius, bet ir vidines subkultūrų transformacijas. 1991–1996 m. laikotarpiui būdinga subkultūrų subordinacija hegemoninei jaunimo kategorijai, stilių hibridiškumas ir subkultūros suartėjimas su popkultūra. Subkultūros yra socialiai matomas mieste jaunimo reiškinys, gana aktyviai ir viešai deklaruojantis savo kritišką laikyseną erdvinėmis praktikomis. 1997–2002 m. subkultūros pradeda trauktis iš viešosios erdvės,

jaunimo laisvalaikio vietų ir socialinės kontrolės akiračio. Jos ieško naujų erdvių savo kolektyvinės tapatybės raiškai. Tuo laikotarpiu aiškiai atsiskiria roko ir elektroninių šokių muzikos subkultūros, ką liudija subkultūrinių erdvių segregacija. Ryškesnė stilistinė diferenciacija įgauna pagreitį kartu su virtualių bendruomenių atsiradimu internete, kas leidžia stilistiškai išgryninti konkrečios subkultūros tapatybę. Todėl 2003–2010 m. laikotarpį galima vadinti subkultūrų diferenciacijos ir ideologinio išsigrūdinimo etapu. Nors stilistinis grynumas ir virtualios bendruomenės mobilizavo uostamiesčio alternatyvų jaunimą kurti savo tapatybės ritualines erdves, roko subkultūros gana greitai išsikvėpė. Jos, kaip ir elektroninės šokių muzikos gerbėjai, pamažu socialiai nukenksmintos ir lokalizuotos socialiai kontroliuojamuose taškuose. Tiek roko subkultūros likučiai, tiek nauji alternatyvūs *klubinėtojai* sugrįžta į socialinės kontrolės akiratį. 1991–1995 m. subkultūrų raišką drausmino ir normalizavo jaunimo erdvės, pavaldžios šios kategorijos ideologinėms implikacijoms, o 2008–2010 m. subkultūrų maištas nukenksmintas vartotojiškos kultūros. 1991 m. subkultūra buvo legitimus jaunimo maištas, o 2010 m. – stilingas vartojimas. Tiek vieni, tiek kiti buvo savo laikmečio ideologinių procesų atspindžiai, surandantys tas tapatybės raiškos vietas, kurios toleravo jaunų žmonių norą būti alternatyva ir leido jiems džiaugtis tokia savivoka.

Kokias išvadas galima padaryti apie bendresnę socialinę ir kultūrinę miesto raidą žvelgiant į subkultūrų dinamiką? Empirinė subkultūrų dinamikos rekonstrukcija mums leidžia būti tikriems dėl dviejų dalykų. Pirma, subkultū-

ras traukia tos erdvės, kurios yra praradusios savo pradinį funkcionalumą ir taip sukuria prielaidas atsirasti heterotopinėms vietoms, alternatyvioms tapatybėms ir jų ritualams. Tačiau subkultūrinių vietų atsiradimas mieste yra indikatorius, pranašaujantis šių vietų socialines transformacijas netolimoje ateityje. Subkultūrinė erdvė yra laikina, besitransformuojanti erdvė, kuri pereina iš vieno funkcionalumo režimo į kitą. Subkultūra ją išnaudoja savo reikmėms tik trumpą laiką, nes erdvės prasminė tuštuma yra tik laikina būseną. Dažniausiai ištuštėjęs semantikos laukas subordinuojamas kapitalo logikai, kurios dėka erdvė (fizinė vieta) tampa socialiai kontroliuojama ir galinti generuoti pelną. Įvykus šiai erdvės transformacijai subkultūros iš šios erdvės yra nušalinamos. Šį procesą iliustruoja tiek subkultūrų žavėjimasis apleistomis industrinėmis vietomis, kurios laukia investorių ar nugriovimo, tiek subkultūrų būriavimasis naujose miesto aikštėse, kurios greitai paverčiamos vartojimo vietomis, iš kur ilgainiui išnyksta ir pačios subkultūros.

Antra, egzistuojantys erdvės režimai iš dalies subordinuoja subkultūrinę tapatybę (o sykiu ir visas kitas galimas kultūrinės tapatybės apraiškas) savo socialinei tvarkai. Subkultūros dažnai turi prisitaikyti prie socialinės erdvės funkcionalumo ir paklusti implikuojamam elgesio modeliui. Kadangi miestuose vis akivaizdžiau stebimas erdvės suprekinimas, kai kurios muzikinės subkultūros gana lengvai tampa integraliu vartojimo visuomenės dėmeniu. Vartojimo vietos mieste stilizuojamos atsižvelgiant į vieną ar kitą subkultūrinį stilių (ar kultūrinę tapatybę), kas, savo ruožtu, slopina vietinių maištaujančių subkultūrų kūrybiškumą. (Sub)

Kultūrinė tapatybė tampa galima ir paklūstant vartojimo logikai.

Bet subkultūros mieste neišnyksta. Jos ir toliau gyvuoja, maištauja, nepasiduoda sistemiam spaudimui. Tai, kad subkultūros vizualiai nebematomos miesto tekstūroje, dar nereiškia jų mirties. Subkultūrinio maišto būdai įgyja kiek kitokias savivokos formas, kurias vertinti praėjusio amžiaus paskutinio dešimtmečio suvokimo kategorijomis gana sunku. Tikėtina, kad Klaipėdoje, kaip ir daugelyje kitų pasaulio miestų, vis dažniau susiduriame ir susidursime su tuo, ką šiandienos sociologai linkę vadinti jau

post-subkultūromis (Weinzierl and Muggleton 2003), kurios turi visai kitokius erdvės suvokimo režimus ir jos įvaldymo taktikas. O šio reiškinio pažinimui prireiks ir laiko, ir naujų erdvės bei tapatybės sankirtų diskursų.

PS Padėka

Straipsnio autorius nuoširdžiai dėkoja savo kolegai geografui dr. Eduardui Spiriajevui, kuris pabandė vizualizuoti kai kurią empirinę medžiagą ir sukūrė Klaipėdos subkultūrinių vietų žemėlapius.

LITERATŪRA

Bey, Hakim. 1991. *T.A.Z.: The Temporary Autonomous Zone, Ontological Anarchy, Poetic Terrorism*. Brooklyn: Autonomedia.

Cohen, Phil. 2007 [1972]. "Subcultural Conflict and Working Class Community", in Ann Gray, Jan Campbell, Mark Erickson, Stuart Hanson and Helen Wood (eds.). *CCCS Selected Working Papers*, Vol. 1. London & New York: Routledge.

Cohen, Stanley. 2011 [1972]. *Folk Devils and Moral Panics: The Creation of the Mods and Rockers*. London & New York: Routledge.

Foucault, Michel. 1986 [1968]. 'Of Other Spaces', *Diacritics*, Vol. 16.

Hall, Stuart; Jefferson, Tony (eds.) 1976 [1975]. *Resistance through Rituals: Youth Subcultures in Post-War Britain*. London: Hutchinson.

Hebdige, Dick. 1979. *Subculture. Meaning of Style*. London & New York: Routledge.

Hetherington, Kevin. 1998. *Expressions of Identity: Space, Performance, Politics*. London, Thousand Oaks Ca., New Delhi: Sage.

Kraniauskas, Liutauras. 2012. „Miesto erdvė ir subkultūrų dinamika Klaipėdoje 1991-2010 (1)“, *Sociologija. Mintis ir veiksmas* 1(30): 165-209.

Maffesoli, Michel. 1996 [1988]. *The Time of the Tribes. The Decline of Individualism in Mass Society*. London: Sage.

Redhead, Steve. 1990. *The End-of-the-Century Party: Youth and Pop towards 2000*. Manchester: Manchester University Press.

Thornton, Sarah. 1996. *Club Cultures: Music, Media and Subcultural Capital*. London: Wesleyan University Press.

Weinzierl, Rupert; Muggleton, David. 2003. 'What is 'Post-subcultural Studies' Anyway?' in David Muggleton and Rupert Weinzierl (eds.) *The Post-subcultures Reader*. Oxford: Berg: 3-23.

Willis, Paul. 1978. *Profane Culture*. London: Routledge & Kegan Paul.

Laikraščių publikacijos

„ORE“ inf. 2000a. „10 geriausių Lietuvos klubų“. *ORE*. 2000 m. lapkritis, Nr. 9 (12).

„ORE“ inf. 2000b. „1999-ieji su ORE“, *ORE*, 2000 m. sausis-vasaris, Nr. 1 (3).

Baltinaitė, Reda. 2002. „Riedutininkai ketina kovoti ir protestais“, *Klaipėda*, 2002-09-05.

- Bružas, Rimas. 1996a. „1:0 rokerių naudai“, *Klaipėda*, 1996-05-02.
- Bružas, Rimas. 1996b. „Rock Summer Klaipėda'96“, *Klaipėda*, 1996-07-24.
- Dočkus, Aivaras. 2000a. „Mindaugėlis iš „Indigo“: Šokantieji turi pajusti „kaifą“, *Klaipėda*, 2000-02-24.
- Dočkus, Aivaras. 2000b. „Slapti vakarėliai užburia nekompleksuotą jaunimą“, *Klaipėda*, 2000-11-09.
- Dočkus, Aivaras. 2000c. „V. Jundulas „didžėjaus“ meistriskumą lavina namuose“, *Klaipėda*, 2000-02-17.
- Jokubauskaitė, Aušra. 2002. „Už važinėjimą riedučiais – bauda iki 2 tūkst. litų“, *Klaipėda*, 2002-07-01.
- Juzva, Dainius. 1995. „Paskutinis reivas „Herkuje““, *Klaipėda*, 1995-07-13.
- Kripaitė, Aurelija. 2007. „Susitikus pankams ir „skinams“, Melnragėje žiro stiklai“, *15 min*, 2007-02-12.
- Lieptas, Jurgis. 2000. „*Undergroundas* gyvas ir Klaipėdoje“, *Klaipėda*, 2000-10-19.
- Pliuškytė, Indrė. 1996. „Senoji priepilauka“ buvo tarybinės kultūros propagavimo centras?“, *Klaipėda*, 1996-09-18.
- Silkauskaitė, Ilma. 1997. „Ir Klaipėdoje yra kur pašėlti“, *Klaipėda*, 1997-06-29.
- Traškutis, Simas. 2001. „Pavogtos DJ Mindaugėlio naktys“. *ORE*, Nr. 5 (18).
- Vidmantas K. 2005. „Klaipėda lieka be nuolatinių metalinių renginių organizatorių“, *www.hell-music.lt*, 2005-11-02, interaktyvi prieiga: <<http://www.hell-music.lt/naujienos/lietuvos/351/>>.
- Viktorija O. 1994. „Diskoteka „Bildukas“ ir jo gyventojai“, *Klaipėda*, 1994-09-22.

ABSTRACT

URBAN SPACES AND SUBCULTURAL DYNAMICS IN KLAIPEDA IN 1991–2010 (2)

The main issue discussed in the article is relationship between urban spaces and subcultural identity: what empirical analysis of subcultural places say about social processes in a city? The present study is empirical reconstruction of the dynamics of musical subcultures as spatial phenomena in a post-Soviet city (Klaipėda, Lithuania) and covers two decades of rapid urban changes. In this issue of the journal is published the second part of the study, mainly focusing on spatial and stylistic differentiation of two subcultures - rock and electronic dance music – from 1997 till 2010. This period witness two stages of subcultural dynamics. In 1997–2002 subcultures leave public spaces and escapes from social control, what leads them to exploration and appropriation of new spaces for ritual performances. Rock music and the electronic dance music subcultures appropriates their own spaces in the city and don't mix identity rituals together. 2003–2010 are marked by inner differentiation of subcultures, fragmentation, ideological purification of subcultural identity, and seclusion of ritual spaces. These transformation processes of subcultural identity and places in Klaipėda are interpreted within the bigger context of urban and ideological changes.

Gauta: 2012 11 29 10

Pateikta spaudai: 2012 12 27

Sociologijos katedra
Klaipėdos universitetas
Mėinijos g. 153, Klaipėda
El. paštas: liutauras.kraniuskas@gmail.com